

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Martin Kolář

**Ochrana práva na spravedlivý proces v právu Evropských
společenství a Evropské unie**

Diplomová práce

Olomouc 2020

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Ochrana práva na spravedlivý proces v právu Evropských společenství a Evropské unie** vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 31. 1. 2020

.....

Martin Kolář

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval JUDr. Ondreji Hamulákovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, konzultace, jeho cenné rady a připomínky.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Historický vývoj práva na spravedlivý proces v právu ES a EU	11
1.1. Obecně k právu na spravedlivý proces.....	11
2. Právo na spravedlivý proces před Lisabonskou smlouvou a Listinou	12
2.1. Hledání zdrojů práva na spravedlivý proces	12
2.2. Role ESD při utváření a výkladu práva na spravedlivý proces.....	15
2.2.1 Obecný úvod k ESD a jeho činnosti	15
2.3 Právo na spravedlivý proces v předlisabonské judikatuře ESD.....	16
2.3.1 Obecné zásady právní	17
2.3.3 Mezinárodní instrumenty.....	20
3. Právo na spravedlivý proces v období po Lisabonské smlouvě	24
3.1 Prameny ochrany práva na spravedlivý proces po Lisabonu	24
3.1.1 Smlouva o evropské Unii.....	25
3.2 Zakotvení práva na spravedlivý proces v Listině.....	26
3.2.1 Právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces.	27
3.2.2 Presumpce nevinny a právo na obhajobu	29
3.2.3 Zásada zákonnosti a zákaz retroaktivity v trestním právu.....	32
3.2.4 Zásada ne bis in idem	34
3.2.5 Právo na řádnou správu	37
3.3 Judikatura ESD na jednotlivé garance práva na spravedlivý proces.....	37
3.3.1 Právo na spravedlivý proces před nezávislým a nestranným soudem.....	39
3.3.2 Právo na obhajobu a soukromí mezi klientem a právníkem.....	39
3.3.3 Zásada rovnosti zbraní a kontradiktornosti.....	40
3.3.4 Právo na veřejné projednání věci.....	42
4. Vývoj chápání práva na spravedlivý proces a ochrana právního státu	45
4.1 Úvod k pojetí právního státu	45
4.2 Ochrana právního státu ze strany ESD.....	46
4.3 Postupy zaručující ochranu právního státu	48
4.4 Konkrétní případ ohrožení právního státu.....	49

5. Závěr.....	53
Zdroje... ..	55
Abstrakt/ Summary.....	60

Seznam použitých zkratk

EU	Evropská unie
ES	Evropská společenství
EHS	Evropské hospodářské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
SDEU	Soudní dvůr EU
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina	Listina základních práv Evropské unie
Úmluva	Evropská úmluva o lidských právech
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Komise	Evropská Komise
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

Úvod

Právo na spravedlivý proces představuje jedno z nejdůležitějších základních lidských práv a svobod, které garantuje každému jeho adresátu řadu dílčích, zejména procesních práv a svobod při jednání s orgány veřejné moci. Rovněž právo na spravedlivý proces představuje jeden z podstatných znaků demokratického právního státu a záruku, že soudy a jiné orgány budou garantovat všem určitý standard ochrany a rovněž právní předvídatelnost své činnosti. Bez tohoto práva by byla značně narušena, možná i zcela zničena víra každého občana v právní jistotu, což je zcela nepřípustné. Právo na spravedlivý proces představuje institut, který je originárně spojen se státy a jejich vlastními lidskoprávními zdroji, ať již tyto mají povahu součásti ústavního pořádku, součásti běžných zákonných předpisů, či pramenů materiálních. Ovšem relevance tohoto práva postupem času zcela přesáhla rovinu čistě vnitrostátní a začala se projevovat i v rovině mezinárodní a následně i v rovině práva komunitárního. Právě tato skutečnost zapříčinila, že právo na spravedlivý proces se stalo základním právem se značnou relevancí, které se stává součástí univerzálního mezinárodního právního pořádku, jehož cílem je zajistit jeho realizaci v co nejširším možném rozsahu. Je třeba zmínit, že právo na spravedlivý proces není jediným, osamoceným právem s předem daným významem, ale jeho výklad a možnosti uplatnění se neustále vyvíjí a dle mého názoru bude toto právo i nadále podléhat svému vývoji tak, aby úroveň ochrany jí poskytována vždy odpovídala aktuálním právním poměrům a aby pokud možno zcela zamezila procesním pochybením a libovůli orgánů s rozhodovacími pravomocemi.

Tato práce se zabývá úrovní ochrany, výkladem, perspektivou, vývojovými tendencemi a historickým vývojem práva na spravedlivý proces dle čl. 47 Evropské listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) nejprve v rámci práva Evropských společenství a posléze v současném právu Evropské unie. V rámci mé práce se pokusím podrobněji rozebrat jak prameny práva na spravedlivý proces v rámci komunitárního práva, tak i relevantní judikaturu ESD od jeho prvních významných rozsudků, ve kterých byla ze strany ESD právu na spravedlivý proces poskytnuta ochrana. Kromě prvotní judikatury ESD, která historicky sahá již do minulého století, se v rámci práce pokusím uvést i současnou judikaturu ESD, a to zejména na dílčí garance práva na spravedlivý proces.

Jak jsem již uvedl výše, právo na spravedlivý proces je velmi významným a v praxi značně uplatňovaným základním lidským právem, na jehož dodržování a ochraně je třeba bezvýhradně trvat. Podstatou práva na spravedlivý proces je zejména zajistit každému možnost domáhat se ochrany svých práv před soudními, správními a jinými orgány a zajistit co nejvyšší míru objektivitu a spravedlivosti jejich rozhodovacích procesů. Zakotvení práva na spravedlivý proces v rámci právního řádu Evropské unie představuje čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie, která představuje vlastní lidskoprávní dokument Evropské unie. Je třeba si ovšem uvědomit, že tento lidskoprávní dokument byl přijat až řadu let po vzniku Evropských společenství a nástupnické Evropské unie.

V mezidobí absence vlastního lidskoprávního dokumentu byla ochrana základních práv občanů členských států Evropských společenství poskytována na základě Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kdy tato Úmluva byla kromě Štrasburského soudu aplikována i ze strany Evropského soudního dvora (dnes Soudní dvůr Evropské unie). Úmluva se později stala inspiračním zdrojem pro Listinu, pro její strukturu a rovněž její výklad soudními orgány. Současná Listina a ochrana práva na spravedlivý proces tudíž prošly dlouhým historickým vývojem, během kterého se nejprve vytvářely inspirační zdroje a základy myšlenky vlastního lidskoprávního dokumentu Evropské unie. Velký význam pro právo na spravedlivý proces rovněž měla judikatura Evropského soudního dvora. Navíc je třeba zmínit i skutečnost, že zatímco Úmluva garantuje uplatňování práva na spravedlivý proces v rámci všech druhů řízení před orgány veřejné moci a před orgány soudními, Listina právo na spravedlivý proces aplikuje spíše vzhledem k řízení trestnímu a správnímu, relevance řízení občanskoprávních je spíše upozadována.

Práce je systematicky rozdělena do čtyř základních částí. Nejprve se autor zabývá vývojem a ochranou práva na spravedlivý proces v právu ES a nástupnické EU a to v období před přijetím Lisabonské smlouvy. Předmět zájmu bude soustředěn na první zmínky o právu na spravedlivý proces, na vývoj a vývojové tendence a jeho postupné začleňování do právního řádu ES a následně EU, od prvních materiálních inspiračních zdrojů až po zakotvení práva na spravedlivý proces v Listině základních práv EU. Toto období představovalo historický základ práva na spravedlivý proces, během kterého se vytvářely první aplikační předpoklady pro právo na spravedlivý proces ze strany Soudního dvora Evropské unie. Během tohoto období se kvůli absenci vlastního lidskoprávního dokumentu Evropské unie aplikovala úprava obsažená v Úmluvě o lidských

právech. Úmluva představovala inspirační zdroj, ze kterého Soudní dvůr při své rozhodovací praxi vycházel. Autor se dále bude zabývat nejen vývojovými tendencemi, ale i relevantní rozhodovací činností Soudního dvora Evropské unie, která představovala základ myšlenky vytvoření vlastního lidskoprávního dokumentu a jehož judikatura sehrála nemalou roli při následné tvorbě Listiny základních práv Evropské unie. Autor se v této fázi bude zabývat primárně vývojem a historií práva na spravedlivý proces v rámci evropského práva.

Následně se autor bude zabývat právem na spravedlivý proces v období po přijetí Lisabonské smlouvy, s níž je spojena skutečnost značného významu, a to přijetí Listiny základních práv Evropské unie. Po vzniku Evropské unie coby supranacionální entity s vlastním právním řádem vznikla myšlenka vytvoření vlastního lidskoprávního dokumentu na úrovni evropského práva, jež by poskytoval ochranu pro práva občanů členských států Evropské unie. Tímto dokumentem se stala Listina, která zakotvila právo na spravedlivý proces ve svém článku 47. Autor se ovšem kromě souvislostí vzniku tohoto dokumentu a čl. 47 bude zabývat i jejím vztahem vůči Úmluvě jako inspiračnímu vzoru Listiny a vztahem vůči vnitrostátnímu lidskoprávnímu dokumentu ČR coby členského státu Evropské unie. Autor se zde pokusí o statickou komparaci zmíněných lidskoprávních dokumentů, vymezení jejich vzájemného vztahu a výkladu.

Dále se pak autor bude zabývat konkrétní aplikací práva na spravedlivý proces dle čl. 47 Listiny v rámci rozhodovací praxe Soudního dvora Evropské unie. V rámci této části se autor pokusí uvést tu nejrelevantnější judikaturu za posledních osm let, během které byla Soudním dvorem Evropské unie poskytována ochrana právu na spravedlivý proces a rovněž během kterého byl pojem tohoto práva dále utvářen, vykládán a uplatňován. Mimo rozboru obecné relevantní judikatury se autor pokusí o zvolení případové studie, ve které se pokusí poukázat na reálnou aplikaci čl. 47 Soudním dvorem Evropské unie při řešení konkrétního sporu.

Práce je tedy systematicky rozdělena do čtyř základních částí:

1. Historický vývoj práva na spravedlivý proces v právu ES a EU
2. Právo na spravedlivý proces v období před Lisabonskou smlouvou a Listinou
3. Právo na spravedlivý proces v období po Lisabonské smlouvě, zakotvení v Listině a relevantní judikatura ESD
4. Vztah práva na spravedlivý proces a garance právního státu

Ke konci své práce autor uvede shrnutí poznatků získaných během této práce. Autor se zejména pokusí podrobně sepsat historický vývoj práva na spravedlivý proces, jak bylo k tomuto právu ze strany soudních orgánů Evropských společenství a posléze Evropské unie přistupováno, a jak byl vykládán jeho význam. Autor se dále bude kromě historických souvislostí zabývat i vztahem Listiny k jejímu inspiračnímu zdroji Úmluvě a rovněž k vnitrostátní úpravě práva na spravedlivý proces v rámci ČR. Konečně se autor bude zabývat i možnými problematickými aspekty čl. 47, kdy se autor pokusí uvést vlastní pohled na danou problematiku a navrhnout možná řešení či možné výkladové tendence, které by zajistily aplikaci čl. 47 na co nejširší množství případů.

Téma diplomové práce si autor zvolil kvůli svému zájmu o problematiku lidských práv. Lidská práva představují skupinu práv zajišťujících účinnou a efektivní míru ochrany jednotlivcům. Tato lidská práva mají zajistit, že práva jednotlivců budou plně respektována a nebude do nich ze strany veřejné moci či jiných soukromoprávních subjektů zasahováno. Právo na spravedlivý proces se realizuje v rámci soudních či jiných řízení a během nich je třeba dbát na to, aby se každý mohl efektivně domáhat ochrany svých práv, což by bez práva na spravedlivý proces nebylo plně možné. Autor se proto pokusí uvést všechna relevantní fakta, týkající se práva na spravedlivý proces, a rovněž se pokusí o úvahu nad tím, jak právo na spravedlivý proces bude realizováno i do budoucna. Dále se autor pokusí uvést i svůj pohled na to, jak by čl. 47 Listiny měl být vykládán, aby došlo k zajištění co nejefektivnější ochrany práva na spravedlivý proces.

V rámci diplomové práce se autor pokusí především odpovědět na svou výzkumnou otázku: Jaká je současná podoba a úroveň ochrany práva na spravedlivý proces dle čl. 47 a následujících Listiny základních práv EU a jaké jsou tendence jejího vývoje?

Práce je zhotovená v souladu s požadavky Vnitřní normy PF-B-18/10, kterou se stanoví náležitosti kvalifikačních prací na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

1. Historický vývoj práva na spravedlivý proces v právu ES a EU

1.1. Obecně k právu na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces je jedním z obecně uznávaných základních lidských práv a svobod, které je uznáváno v každém demokratickém právním státu. Jedná se o jeden z elementárních prvků demokratické společnosti, jehož hlavním účelem je, jak poskytnout každému možnost domáhat se ochrany svých práv před orgány veřejné moci, tak se jedná o prostředek ochrany proti libovůli či protiprávním postupům veřejných orgánů. Současně se jedná o důležitou procesní záruku ochrany všech základních práv a je nezbytným předpokladem pro jejich ochranu a právní vymahatelnost.¹ Základní nosnou myšlenkou tohoto práva je zajistit, aby se každý mohl obrátit na nestranný a nezávislý orgán veřejné moci či soud s cílem dožadovat se ochrany svých práv a právem chráněných zájmů.

Jedná se o právo svěřící každému člověku bez ohledu na jeho pohlaví, věk, národnost, náboženské vyznání, vnitřní přesvědčení či další osobní statusy, kterými se člověk vyznačuje. Rovněž je důležité zmínit, že právo na spravedlivý proces náleží každé živé lidské bytosti a rovněž i právníkům osobám coby umělým právním subjektům, vznikly-li v souladu s právními předpisy státu. V některých specifických věcech právo na spravedlivý proces může náležet i doposud nenarozeným dětem, zejména jde-li o věci týkající se dědictví. Je patrné, že právo na spravedlivý proces je z hlediska jeho adresátů velmi širokým základním lidským právem.

Jak jsem již uvedl výše, v mé práci se hodlám zaměřovat na jedno z mnoha základních lidských práv, a to na právo na spravedlivý proces. Ovšem tomuto právu se nelze věnovat bez uvedení kontextu s ostatními základními lidskými právy a bez jeho systematického zařazení do právního řádu EU. Z tohoto důvodu v rámci práce okrajově zmíním i obecný pojem základních lidských práv s uvedením dokumentů či pramenů, ve kterých jsou tato zakotvena, přičemž právo na spravedlivý proces podrobím důkladnému výkladu až posléze.

---

¹ BARTOŇ, Michal, Martin KOPA a Maxim TOMOSZEK. *Základní práva: příklady a dokumenty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 216

2. Právo na spravedlivý proces před Lisabonskou smlouvou a Listinou

2.1. Hledání zdrojů práva na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces, kterým se v této práci zabývám, je zakotveno v základním lidskoprávním dokumentu EU, kterým je Listina základních práv EU. Listina coby součást primárního práva EU je základním lidskoprávním dokumentem EU, jehož hlavním účelem je zakotvit efektivní ochranu základních práv všech osob, ať již fyzických, či právnických a rovněž naplnit potřebu existence vlastního lidskoprávního dokumentu. Přijetí Listiny ovšem předcházelo velmi dlouhý a lze říci, že i problematický proces.

Diskuze o lidskoprávní problematice na půdě ES byly iniciovány zejména ze strany Evropského parlamentu, Komise a dalších exekutivních orgánů ES. Postupem času tak docházelo k tomu, že začaly být činěny konkrétní kroky postupně vedoucí k přijetí Listiny. Jako první je třeba zmínit zprávu Komise z roku 1976, nesoucí název Ochrana základních práv v Evropských společenstvích. V rámci této zprávy bylo ze strany Komise konstatováno, že efektivní ochrany základních práv jednotlivců může být dosaženo rozhodovací činností Evropského soudního dvora, a to zejména prostřednictvím aplikace obecných zásad právních.² Současně Komise vyzvala orgány společenství k přijetí společné deklarace, ve které by byla prohlášena oddanost ES k základním lidským právům.

Výzvy Komise byly ze strany orgánů ES vyslyšeny a vyústily v přijetí Společné deklarace Evropského parlamentu, Rady a Komise ze dne 5. dubna 1977.³ V rámci deklarace byla zdůrazněna důležitost základních lidských práv pro orgány ES a rovněž byl zdůrazněn i jejich význam, který vyplývá zejména z ústavních pořádků členských států a z Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.⁴ Jednalo se o významný okamžik ve vývoji lidskoprávní roviny, ovšem je třeba zmínit, že deklarace měla fakultativní povahu a měla se stát spíše inspirací pro vytvoření vlastního lidskoprávního dokumentu. Dalším významným okamžikem byla připravovaná Evropská ústava

---

² ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: (Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU)*. Praha: Linde, 2001, s. 7.

³ <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en>

⁴ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: (Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU)*. Praha: Linde, 2001, s.8

z roku 1984. Významná je skutečnost, že součástí Ústavy měl být i katalog základních lidských práv, ve kterém měla být obsažena ta práva, která vyplývají zejména z ústavních tradic členských států.⁵ Společně s Evropskou ústavou by tak došlo k zakotvení práva na spravedlivý proces a jeho garance do komunitárního práva. Ovšem i přes rozsáhlé diskuze nebyla Ústava přijata, což znamenalo prozatímní zánik myšlenky existence lidskoprávního dokumentu.

Dalším krokem k realizaci myšlenky vlastního lidskoprávního dokumentu se stalo přijetí Deklarace základních práv a svobod z roku 1989.⁶ Tato deklarace nebyla přijata coby závazný lidskoprávní dokument s právní závazností, kterou má Listina, ale měl spíše inspirační a doporučující povahu. Ovšem je třeba zmínit, že v rámci této deklarace byl sepsán katalog základních lidských práv, která byla ES uznávána. Poukázat je třeba zejména na skutečnost, že zatímco tato deklarace výslovně nezakotvila právo na spravedlivý proces, byly v ní uvedeny některé jeho garance. Těmi jsou právo na přístup k soudu dle čl. 19, zásada *ne bis in idem* dle čl. 20, zásada zákazu retroaktivity v čl. 21 a zákaz smrti dle čl. 22. Všechna tato práva představují dílčí prvky garance práva na spravedlivý proces, z nichž většina byla začleněna i do textu Listiny. Přijetí deklarace představovalo významný krok v cestě za vlastním lidskoprávním dokumentem a lze říci, že se jednalo i o krok nutný.

Veškeré úsilí a představy orgánů společenství byly *de facto* naplněny na úrovni vrcholných představitelů členských států Evropských společenství, když během konference Evropské rady konané v Kolíně nad Rýnem roku 1999 bylo rozhodnuto o vytvoření textu vlastního lidskoprávního dokumentu.⁷ Základním požadavkem stanoveným Evropskou radou bylo začlenění všech obecně uznávaných základních práv do jediného dokumentu, který by své účinky vyvolával na území všech členských států společenství a jež by se pro ně stal právně závazný. V textu závěru konference je třeba zmínit zejména následující: *„Hájení základních práv je jedním ze základních principů Evropské unie a neprominutelným předpokladem její legitimacy. Závazek Unie ctít základní práva potvrdil a doformoval ve své judikatuře Evropský soudní dvůr. Za současného stavu vývoje Unie je nezbytné vytvořit listinu těchto práv“*.⁸

---

⁵ Tamtéž

⁶ Declaration of Fundamental Rights and Freedoms, Official Journal, C 120, 1989.

⁷ <https://www.euroskop.cz/627/748/clanek/charta-listina-zakladnich-prav-eu/>

⁸ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 83

Po usilovných pracích byl vytvořen návrh Listiny, který byl následně předán Evropskému parlamentu a Komisi s požadavkem, aby Listina byla schválena. Dne 7. prosince 2000 během Mezivládní konference v Nise tak došlo ke slavnostnímu vyhlášení Listiny základních práv EU.⁹ Součástí Listiny se stal taxativní výčet základních práv, mezi které bylo zakotveno i právo na spravedlivý proces a jeho garance. Ovšem je třeba zmínit, že Listina nebyla přijata coby závazný dokument, jež by se stal součástí primárního práva EU se závaznou povahou. Právě naopak, Listina byla přijata jako právně nezávazný dokument spíše inspirativní a doporučující povahy.¹⁰ Nejedná se tak o tradiční typ komunitárního právního aktu, Listina byla spíše sjednávána jako mezinárodní smlouva, k jejíž platnosti byly potřeba ratifikace smluvních stran, kterými byly členské státy EU. Samotná Listina tak byla přijata ve formě Deklarace Evropského parlamentu, Rady a Komise, jako dokument právně nezávazný.¹¹ Závaznost Listiny nastala až posléze, společně s přijetím Lisabonské smlouvy v roce 2009 a od tohoto okamžiku nastala nová úroveň lidskoprávní ochrany v rámci EU. Společně s přijetím a právní závazností Listiny tak byl vytvořen katalog základních práv v podobě taxativního výčtu, mezi které bylo zahrnuto i právo na spravedlivý proces a dílčí práva, která vytvářejí jeho garanci, včetně stanovení povahy absolutně závazného charakteru.¹²

Byl stanoven závazný požadavek pro členské státy chránit základní lidská práva a svobody uvedená v textu Listiny. Kromě států ovšem tato povinnost vyplývá i pro unijní orgány a jejich činnost, kdy na rozdíl od členských států se obecný závazek respektovat základní lidská práva rozšiřuje na veškeré činnosti EU.¹³ Ať již jde o realizování pravomocí vyplývajících z primárního práva, nebo o legislativní činnost, nebo jednání s jinými státy, EU by vždy při své činnosti měla co nejvíce šetřit základní práva a dbát na to, aby veškeré výstupy její činnosti s nimi byly v souladu.

---

⁹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: (Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU)*. Praha: Linde, 2001, s.9

¹⁰ TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a Jiří MALENOVSKÝ. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, c2013, s. 400

¹¹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: (Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU)*. Praha: Linde, 2001, s.18

¹² *The EU Charter of Fundamental Rights as a binding instrument: five years old and growing*. Editor Sybe Alexander de VRIES, editor Ulf BERNITZ, editor Stephen WEATHERILL. Oxford: Hart Publishing, 2015, xl, 372 s. Studies of the Oxford Institute of European and Comparative Law, s. 1

¹³ *The EU Charter of Fundamental Rights: from declaration to binding instrument*. Editor Giacomo Di FEDERICO. Dordrecht: Springer, [2011], xix, 320 s. Ius Gentium : comparative perspectives on law and justice, Vol. 8. I, s. 24

2.2. Role ESD při utváření a výkladu práva na spravedlivý proces

2.2.1 Obecný úvod k ESD a jeho činnosti

Jak jsem uvedl výše, myšlenka existence a prosazování základních práv byla v kontextu práva evropských společenství prosazována zejména Evropským parlamentem a Komisí. Ovšem nelze opomenout významnou roli, kterou při zakotvení základních práv do komunitárního práva a jejich výkladu sehrál ESD. Byl to právě ESD, který se snažil prostřednictvím své judikatury aktivně podílet na tom, aby základní práva začala být plně uznávána coby součást práva ES a aby byl dán požadavek na plné respektování a dodržování základních lidských práv jak ze strany orgánů ES, tak i ze strany členských států.

ESD byl zřízen v roce 1952 coby vrcholný justiční orgán, který doplnil stávající evropské orgány.¹⁴ Jeho role zpočátku byla spíše upozadující, kdy soud se měl zabývat jen problematičtějšími otázkami či těmi nejdůležitějšími spory, které vznikaly mezi členskými státy ES. Ovšem během postupného vývoje ES a jejich následné transformace do EU po Lisabonské smlouvě se vyvíjel i samotný ESD, kdy z pouhého orgánu rozhodujícího případné spory týkající se práva ES se stal strážce komunitárního práva a rovněž začal prostřednictvím své bohaté judikatury ESD komunitární právo vykládat. Lze říci, že ESD po přijetí Listiny začal více přebírat roli lidskoprávního soudu EU, čemuž odpovídá neustále narůstající počet případů, kdy se ESD zabývá základními lidskými právy, včetně práva na spravedlivý proces.¹⁵ Podle některých autorů se tak ESD začíná stávat obdobou ESLP, ovšem s právním režimem komunitárního práva.

Právní úpravu ESD, zejména jeho organizace, pravomocí a rozhodovacích činností obsahuje SES. Co se této úpravy týče, dovolím si zmínit několik podstatných informací a údajů. ESD je sice jediným a vrcholným orgánem EU, ale nejedná se o prvoinstanční soud, který by rozhodoval v případě porušení komunitárního práva. V tomto ohledu je i nadále zachována relevance vnitrostátních soudů, před kterými jsou řešeny případné spory a teprve při vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků se řízení přesouvá před ESD. Účelem této procedury je zejména zajistit, aby se před ESD dostaly jen ty nejzávažnější případy a nikoliv bagatelní věci, které by měly být

---

¹⁴ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43. s. 72

¹⁵ *The EU Charter of Fundamental Rights: from declaration to binding instrument*. Editor Giacomo Di FEDERICO. Dordrecht: Springer, [2011], xix, 320 s. *Ius Gentium : comparative perspectives on law and justice*, Vol. 8. 1, s.33

rozhodnuty vnitrostátními soudy. Dochází zde k uplatnění tzv. Principu subsidiarity, kdy spory primárně projednávají vnitrostátní soudy.¹⁶ ESD představuje spíše určitý „Ústavní soud“ Evropské unie, který má řešit až ty nejzávažnější spory. Lze konstatovat, že základem ochrany práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 47 a násl. Listiny jsou vnitrostátní právní řády a jejich vlastní zakotvení práva na spravedlivý proces, to ale nemění nic na tom, že základním zdrojem a do určité míry i minimem práva na spravedlivý proces zůstává Listina.

2.3 Právo na spravedlivý proces v předlisabonské judikatuře ESD

V následujících odstavcích se budu věnovat tomu, kdy se ESD začal k otázce základních lidských práv aktivně vyjadřovat a tímto utvářet prostředí pro jejich další vývoj. Prvním významným rozsudkem ESD v lidskoprávní oblasti byl rozsudek ve věci Stauder vs. Ulm z 12. listopadu 1969.¹⁷ Věc, kterou se ESD zabýval, bylo zodpovězení předběžné otázky podané soudem projednávajícím věc pana Ericha Staudera z města Ulm.¹⁸ Pan Ulm na základě aktu ES č. 69/71 uplatňoval právo na zlevněné máslo z důvodu splnění podmínek v aktu stanovených. Ovšem úřady mu odmítly právo na zlevněné máslo uznat, dokud nepředloží veškeré své osobní údaje a dokud nedoloží, že nárok uplatňuje z důvodu reálné sociální potřeby. To pan Ulme považoval za zásah do své osobní cti a svého soukromého života, dle jeho názoru tedy došlo k zásahu do jeho základních lidských práv. Německý soud se tak obrátil s předběžnou otázkou na ESD, aby bylo posouzeno, zda skutečně akt ES zaručoval občanům členských států realizaci základních lidských práv. ESD v této věci správně usoudil, že se skutečně týká lidských práv a tak ve svém rozsudku konstatoval, že základní práva spadají pod obecné zásady práva ES a může jim být ze strany ESD poskytována ochrana. Díky tomuto významnému rozhodnutí tak ESD poprvé vyslovil svou výslovnou kompetenci k projednávání lidskoprávních věcí, což mělo později významné právní důsledky.¹⁹ Současně s tím ESD veřejně uznal první lidskoprávní pramen, ze kterého ve svém

---

¹⁶ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 73

¹⁷ Rozsudek ESD ze dne 12. prosince 1969, Erich Stauder v City of Ulm – Sozialamt, C 29/69

¹⁸ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 75

¹⁹ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 75

rozhodnutí vycházel a to obecné zásady právní. K těmto začal přihlížet i v rámci své další rozhodovací činnosti.

Dalším logickým krokem ESD bylo hledání dalších zdrojů základních lidských práv, ze kterých by mohl při své rozhodovací činnosti vycházet. Je totiž nutné zmínit skutečnost, že v době, kdy ESD začal ve své judikatuře pracovat s institutem základních práv, neexistoval v rámci ES žádný závazný lidskoprávní dokument a celá lidskoprávní problematika byla spíše upozadována na úkor jiných záležitostí. ESD coby justiční orgán si byl vědom, že nemůže sám vytvořit prameny základních práv či jiné lidskoprávní dokumenty, taková činnost by byla zcela mimo kompetence ESD. Jedinou logickou cestou tak bylo nalézt již existující a obecně uznávané prameny, ze kterých by mohl vycházet tak, aby jeho rozhodovací činnost nebyla zcela *contra legem* a aby uznání takových lidskoprávních pramenů bylo legitimní. Tyto lidskoprávní zdroje nyní blíže popíši.

2.3.1 Obecné zásady právní

Obecné, nebo také všeobecné zásady právní jsou řazeny mezi tzv. nepsané prameny komunitárního práva, nebo také mezi tzv. prameny subsidiární. Účelem všeobecných zásad právních je doplňovat primární a sekundární právo EU a to zejména v situacích, kdy určitou otázku není možné pomocí primárních a sekundárních pramenů práva vyřešit. Dle ustálené praxe jsou mezi tzv. sekundární prameny řazeny judikatura ESD, mezinárodní právo a obecné právní principy, jejichž zdrojem jsou zejména vnitrostátní právní řády.²⁰ Jedná se o taková obecná právní pravidla, která prostupují celým komunitárním právem a zpřesňují jeho obsah.²¹ Mezi obecné zásady právní mimo jiné spadají i procesní zásady, mezi které řadíme i právo na spravedlivý proces a jeho jednotlivé garance, kterými jsou např. právo na přístup k soudu, právo na obhajobu, presumpce nevinny a další.²²

Obecné zásady právní jsou důležitým pramenem pro rozhodovací činnost ESD, jenž jsou při rozhodovací činnosti ESD nalézány a aplikovány zejména na lidskoprávní věci.²³ Závaznou

---

²⁰ Nepsané prameny evropského práva: subsidiární právo. Dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=LEGISSUM:114533> >.

²¹ TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a Jiří MALENOVSKÝ. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, c2013, 494 s.

²² BARTOŇ, Michal, Martin KOPA a Maxim TOMOSZEK. *Základní práva: příklady a dokumenty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 126

²³ Obecné principy komunitárního práva. Dostupné na: < <https://www.epravo.cz/top/clanky/obecne-principy-komunitarniho-prava-54920.html> >.

povahu obecných zásad právních ESD konstatoval například ve svém rozhodnutí C-260/89 ERT, ve kterém uvedl, že jakékoliv akty států, které se svým obsahem dotýkají primárního práva EU, musejí být v souladu s obecnými zásadami právními uznávanými Evropskými společenstvími a vyplývajícími z Úmluvy.²⁴

Dalším významným rozhodnutím ESD, ve kterém byla plně uznána relevance všeobecných zásad právních je rozsudek ESD ve věci C-62/90 Komise vs. Německo. V něm bylo ze strany ESD konstатовáno, že pokud stát učiní opatření na základě smluv ES, kterým mohou být dotčena práva garantována právem ES, musejí být taková opatření vždy posuzována ve světle všeobecných zásad právních, které jsou státy povinny respektovat.²⁵ Všeobecné zásady právní se tak staly nedílnou součástí rozhodovací praxe ESD, ze kterých ESD v řadě případů vycházel. Na základě tohoto kroku navíc mohl ESD ve své judikatuře poskytovat ochranu právu na spravedlivý proces s odkazem na její zakotvení ve všeobecných zásadách právních.

Kromě rozhodnutí ESD, která se dotýkala obecných zásad právních ve smyslu všeobecného pojmu, ESD ve své judikatuře zmínil i některá konkrétní práva, která spadají pod obecné zásady právní a zejména, která spadají pod pojetí garance práva na spravedlivý proces. Prvním takovým významným rozhodnutím byl rozsudek ESD ve věci Johnson²⁶, ve kterém ESD garantoval občanům EU právo na účinnou soudní ochranu coby jednu z obecných zásad právních, které jsou součástí primárního práva EU a ze kterých by měly vycházet i soudní orgány členských států.²⁷ Podstatou projednávané věci byla žaloba paní M. Johnstonové proti irskému orgánu Chief Constable Royal Ulster Constabulary, dle které se měl irský orgán vůči paní Johnstonové dopustit diskriminace z důvodu pohlaví. Paní Johnstonová byla příslušnicí policejního orgánu sil v RUC Reserve v Severním Irsku a svou službu vykonávala v souladu s právními a služebními předpisy v rámci plného úvazku, označovaného jako tzv. RUC Full-time Reserve. Vzhledem k tomu, že obecné úkoly policie často zahrnovaly úkoly vyžadující nošení zbraní, vedení se domnívalo, že tyto úkoly již nemají být svěřovány ženám, a rozhodl, že ženám budou nabízeny či prodlužovány

---

²⁴ Rozsudek ESD ze dne 18. června 1991, ERT, C-260/89

²⁵ Rozsudek ESD ze dne 8. dubna 1992, Komise v. Německo, C-62/90

²⁶ Rozsudek ESD ze dne 15. května 1986, Johnston, C- 222/84

²⁷ Úřední věstník EU ze dne 14.12.2007, *Vysvětlení k Listině základních práv*, C-303/17. Dostupné na: < [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007X1214\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007X1214(01)&from=EN) >.

pracovní smlouvy v RUC Full-time Reserve jen tehdy, pokud budou plnit úkoly vyhrazené zaměstnancům z řad žen.²⁸ Po tomto rozhodnutí došlo k tomu, že ženám vykonávající práci u policie nebyly nadále prodlužovány jejich služební poměry v rámci RUC Full-time Reserve, což se dotklo i paní Johnstonové a její pracovní smlouva u policie nebyla prodloužena. Během projednání této věci před irským soudem paní Johnstonová namítala jak diskriminaci v rozporu s vnitrostátním předpisem, tak i diskriminaci v rozporu se směrnicí Rady ES 76/207, dle jejíhož čl. 6: *„Členské státy zavedou do svého právního řádu nezbytná opatření, aby umožnily každé osobě, která se cítí poškozena nedodržením zásady rovného zacházení ve smyslu článků 3, 4 a 5, domáhat se nápravy soudní cestou případně poté, co se obrátí na jiné příslušné orgány“*.²⁹ Soud se tak zabýval tím, zda přijatá opatření zabraňující paní Johnstonové skutečně byla legitimní a v souladu se Směrnicí. V rámci tohoto řízení ESD konstatoval následující: *„Členské státy mají povinnost přijmout taková opatření, která budou dostatečně účinná, aby bylo dosaženo cíle směrnice, a postupovat tak, aby takto přiznaná práva mohla být účinně dovolávána dotčenými osobami u vnitrostátních soudů. Soudní přezkum uložený tímto článkem je výrazem obecné právní zásady, která je základem ústavních tradic společných členským státům. Tato zásada byla rovněž zakotvena články 6 a 13 evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950. Jak bylo uznáno ve společném prohlášení Shromáždění, Rady a Komise ze dne 5. dubna 1977 (Úř. věst. C 103, s. 1) a judikaturou Soudního dvora, v rámci práva Společenství je třeba brát v úvahu zásady, jimiž se inspiruje tato úmluva“*.³⁰ V rámci rozhodnutí ve věci Johnston tak došlo k velmi významnému posunu v chápání obecných zásad právních coby součástí komunitárního práva.

Dalším významným rozhodnutím ESD, ve kterém bylo uznáno právo na přístup k soudu coby obecná zásada právní závazná pro členy ES, byl rozsudek ve věci Heylens.³¹ V rámci tohoto soudního řízení se ESD zabýval předběžnou otázkou položenou mu ze strany francouzského soudu ohledně tvrzeného porušení práva na volný pohyb pracovníků, vyplývajícího z čl. 48 Římské

---

²⁸ Rozsudek ESD ze dne 15. května 1986, Marguerite Johnston v. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary, C-222/84

²⁹ Směrnice Rady EHS ze dne 9. února 1976

³⁰ Rozsudek ESD ze dne 15. května 1986, Marguerite Johnston v. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary, C-222/84

³¹ Rozsudek ESD ze dne 15. října 1987, Union nationale des entraîneurs et cadres techniques professionnels du football (Unectef) v Georges Heylens and others, C-222/86

smlouvy.³² ESD konstatoval následující: „Vzhledem k tomu, že volný přístup k zaměstnání je základním právem, které Smlouva přiznává jednotlivě každému pracovníkovi ve Společenství, je existence soudního opravného prostředku proti jakémukoli rozhodnutí vnitrostátního orgánu, kterým se toto právo odmítá, nezbytná pro zajištění individuální účinná ochrana jeho práva“.³³ Současně ESD odkázal na své dřívější rozhodnutí ve věci Johnston, ve kterém rovněž uznal existenci práva na přístup k soudu a na soudní přezkum a označil ji za obecnou zásadu právní ES, která vyplývá z ústavních tradic společných členským státům a která je rovněž zakotvena v čl. 6 Úmluvy. Lze říci, že přínosem tohoto rozsudku byla opětovná proklamace garancí práva na spravedlivý proces coby součásti obecných zásad právních, a tudíž i vyslovení její závaznosti.³⁴

2.3.2 Ústavní tradice společné členským státům

Jako další vhodný lidskoprávní zdroj pro rozhodovací činnost ESD se ukázaly ústavní tradice členských států a jejich vlastní lidskoprávní dokumenty. To, že respekt k základním lidským právům je součástí obecných právních zásad a že základní práva mají svou inspiraci v ústavních tradicích členských států, ESD konstatoval ve svém rozsudku ve věci Internationale Handelsgesellschaft.³⁵ Je logické, že se ESD rozhodl připustit aplikaci vnitrostátního lidskoprávního dokumentu při své rozhodovací praxi, protože to byly právě členské státy, které si v průběhu svého vývoje vytvořily vlastní lidskoprávní dokumenty různé povahy, které následně v mnoha případech věnily přímo do svých ústavních pořádků. Výhodou tohoto přístupu ESD byla zejména skutečnost, že ESD mohl ve své judikatuře začít užívat základní práva, včetně práva na spravedlivý proces a zohledňovat je při svém rozhodování.

2.3.3 Mezinárodní instrumenty

Jako další zdroj inspirace základních lidských práv byly ESD prohlášeny mezinárodní instrumenty ochrany základních lidských práv, konkrétně bilaterální či multilaterální mezinárodní dohody uzavírané ať již mezi jednotlivými státy, či uzavírané na půdách mezinárodních organizací

---

³² Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství

³³ Rozsudek ESD ze dne 15. října 1987, Union nationale des entraîneurs et cadres techniques professionnels du football (Unectef) v Georges Heylens and others, C-222/86

³⁴ Úřední věstník EU, Informace orgánů a institucí Evropské unie, C-303/17, 14.12.2007, dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:303:FULL&from=HU>>.

³⁵ Rozsudek ESD ze dne 17. prosince 1970, Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, C-11/70,

a mezinárodních konferencí. Tato deklarace inspiračních zdrojů, kterou ESD učinil v souvislosti se svým rozsudkem ve věci Nold ze dne 14. května 1974, je dalším logickým krokem ESD při utváření systému ochrany základních práv na území členských států ES.³⁶ Ze strany ESD tak došlo k rozšíření inspiračních zdrojů a pramenů základních práv z ústavních tradic členských států na mezinárodní lidskoprávní dokumenty, které ESD začal ve své judikatuře aplikovat. Díky rozhodnutí Nold tak ESD mohl začít s aplikací práva na spravedlivý proces ve svých rozhodnutích s ohledem na jeho zakotvení ve vnitrostátních právních řádech a mezinárodních dokumentech. Tento postup začal být označován jako tzv. Nold formule, při jejíž aplikaci se mohl ESD vyjadřovat k lidskoprávní problematice a poskytnout ochranu porušenému či ohroženému základnímu právu.³⁷ Je zřejmé, že relevance mezinárodních dohod je značná a tyto dohody přispívají k utváření konformního výkladu lidských práv členskými státy EU.

Je nezpochybnitelné, že ústavní tradice členských států ES a mezinárodní instrumenty měly velký vliv pro rozhodovací činnost ESD a jeho prosazování lidskoprávní roviny do své judikatury. Ovšem je třeba zmínit další lidskoprávní zdroj a to Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a svobod. Evropská úmluva o ochraně práv a svobod přijatá dne 4. listopadu 1950 přinesla zcela nový rozměr pro mezinárodně-smluvní kontraktaci. Tato smlouva se stala právním základem pro ochranu základních lidských práv a svobod na území států Rady Evropy a díky Úmluvě začala být základní práva reálně chráněna na mezinárodní úrovni.

Samotná Úmluva byla ESD zmíněna v rozsudku ve věci Rutili ze dne 28. října 1975.³⁸ V rámci tohoto rozhodnutí sice soud nekonstatoval, že Úmluva je lidskoprávním zdrojem závazným pro členské státy ES, ale připustil její značnou relevanci pro lidskoprávní otázky a rovněž uznal její postavení jako inspiračního lidskoprávního zdroje. Právě od tohoto rozsudku začal ESD ve své rozhodovací činnosti na Úmluvu pravidelně odkazovat. Dle mého názoru tímto sledoval zejména to, aby se sama Úmluva stala součástí právního řádu ES, případně aby se ES stala její smluvní stranou. Postupem času se tak v rozhodovací praxi ESD stala Úmluva zmiňovaným dokumentem, kterému byl postupně přikládán čím dál tím větší význam. V rámci některých rozhodnutí ESD

---

³⁶ Rozsudek ESD ze dne 14. května 1974, C-4/73, J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung v Commission of the European Communities, C-4/73

³⁷ *The EU Charter of Fundamental Rights: from declaration to binding instrument*. Editor Giacomo Di FEDERICO. Dordrecht: Springer, [2011], xix, 320 s. *Ius Gentium : comparative perspectives on law and justice*, Vol. 8. I, s.11

³⁸ Rozsudek ESD ze dne 28. října 1975, Roland Rutili v Ministre de l'intérieur, C-222/84

navíc přiznal Úmluvě privilegované postavení a zařadil ji do materiálních pramenů práva ES.³⁹ Samotné podřazení Úmluvy pod materiální prameny tak nezpůsobilo to, že by se Úmluva stala pramenem práva ES, ale její uznání ze strany ESD dopomohlo dalším procesům, týkajícím se lidskoprávní problematiky.

Kromě užívání Úmluvy a základních práv v ní garantovaných v rozhodovací činnosti ESD se inspiračním zdrojem pro ESD stala i judikatura ESLP v lidskoprávní oblasti. ESLP a jeho judikatura není předmětem této práce, ovšem považuji za vhodné zmínit, že ESLP má velmi bohatou rozhodovací praxi v oblasti ochrany práva na spravedlivý proces a je logické, že ESD začal z této bohaté rozhodovací praxe vycházet a tímto utvářet vlastní systém ochrany práva na spravedlivý proces, včetně utváření jeho významu. Jedním z prvních rozhodnutí, ve kterých byla inspirace judikaturou ESLP v souvislosti s právem na spravedlivý proces oficiálně uznána a ve kterém byl uveden odkaz na ni, byl rozsudek ve věci *Baustahlgewebe GmbH*, ve kterém ESD uvedl následující: „...*musí se přesvědčit, že byly dodrženy obecné zásady práva Společenství. Mezi tyto zásady patří právo každého na spravedlivé soudní řízení stanovené v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech, a zejména právo na soudní řízení v přiměřené lhůtě*“.⁴⁰ Z výše uvedeného rozsudku je patrné, že judikatura ESLP i články Úmluvy poskytující ochranu právu na spravedlivý proces a jeho garancím, se staly zdrojem pro ESD a díky této skutečnosti začala být ze strany ESD více poskytována ochrana právu na spravedlivý proces dle Úmluvy.

Jak jsem uvedl výše, v rámci judikatury vztahující se lidskoprávní problematice se ESD snažil o poskytování ochrany základním právům, včetně práva na spravedlivý proces a to zejména s odkazem na ústavní tradice států, na řadu nezávazných lidskoprávních dokumentů přijatých na půdě ES a samozřejmě s odkazem na Úmluvu. Ovšem kromě toho je třeba zmínit i další významnou roli ESD a to vytváření a prosazování doktríny nadřazenosti komunitárního práva nad právní řády členských států.⁴¹ Hlavní myšlenkou této činnosti ESD bylo zajistit, aby ze strany členských států nedocházelo k uplatňování přednosti práva vnitrostátního na úkor práva komunitárního a tímto

---

³⁹ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 76

⁴⁰ Rozsudek ESD ze dne 17. prosince 1998, *Baustahlgewebe GmbH v Commission*, C-185/95 P, bod 8

⁴¹ *The EU Charter of Fundamental Rights as a binding instrument: five years old and growing*. Editor Sybe Alexander de VRIES, editor Ulf BERNITZ, editor Stephen WEATHERILL. Oxford: Hart Publishing, 2015, xl, 372 s. *Studies of the Oxford Institute of European and Comparative Law*, s. 47-51

k jeho znehodnocování. Všechna dílčí práva, upravena v části VII Listiny musejí být vykládána tak, aby to odpovídalo jak jejich textovému znění, tak i smyslu a účel, který těmto právům přikládá ESD v rámci své bohaté judikatury v lidskoprávní oblasti.

Pokud se zpětně ohlédneme na činnost ESD, jeho role při utváření a výkladu základních lidských práv, včetně práva na spravedlivý proces, je velmi významná. Postupnými a opatrnými kroky ESD sám našel vlastní prameny, na základě kterých mohl ochranu právu na spravedlivý proces začít poskytovat a je nezpochybnitelné, že tato činnost ESD se stala inspirací i pro orgány ES, aby došlo k přijetí vlastního lidskoprávního dokumentu, kterým se stala Listina základních práv EU, jejíž platnost nastala v souvislosti přijetím Lisabonské smlouvy v roce 2009. Tímto bych rád zakončil můj historický exkurz vztahující se k vývoji práva na spravedlivý proces a v následujících kapitolách se budu věnovat právu na spravedlivý proces po přijetí Listiny.

3. Právo na spravedlivý proces v období po Lisabonské smlouvě

3.1 Prameny ochrany práva na spravedlivý proces po Lisabonu

Lisabonská smlouva, která byla ratifikována 13. prosince 2007 a v platnost vstoupila 1. prosince 2009, započala novou éru pro bývalá ES, která se přetransformovala do nové supranacionální entity, EU.⁴² Velmi významným byl pokrok v lidskoprávní oblasti, ve které po dlouhém vývoji došlo k vyhlášení Listiny základních práv EU coby závazného dokumentu a součásti primárního práva EU, čímž se Listina přetransformovala ze své doposud nezávazné povahy do povahy závazného právního předpisu. Současně s tím získala Listina a její články přímý právní účinek, čímž se zvýšila její vymahatelnost vůči členským státům.⁴³ Lze říci, že základem pro ochranu garance práva na spravedlivý proces a její výklad představuje právě Listina, která je také základním pramenem pro rozhodovací činnost ESD. Ovšem i přes to je třeba podotknout, že určitou relevanci při ochraně práva na spravedlivý proces si ponechaly i jiné prameny, ze kterých ESD dříve vycházel. Prvním takovým pramenem jsou obecné zásady právní, jejichž existenci ESD uznal ve svých rozhodnutích ERT, Johnston a dalších. Specifikem je, že valná většina základních práv zakotvených v Listině, včetně práva na spravedlivý proces, jsou současně i nadále obecnými zásadami právními a dochází tak k současné existenci 2 pramenů práva na spravedlivý proces, z nichž jedním je psaná Listina a druhým jsou nepsané obecné zásady právní.⁴⁴ Vedle obecných zásad právních se za důležitý pramen ochrany práva na spravedlivý proces i nadále považují ústavní tradice společně členským státům, jejichž relevance se i nadále projevuje zejména ve smyslu ideového zdroje a možného lidskoprávního pramene pro rozhodovací činnost ESD.⁴⁵

Dalším pramenem je Úmluva, zejména její čl.6 a judikatura ESLP ve věcech ochrany práva na spravedlivý proces. Jak jsem uvedl výše, Úmluva a Judikatura ESLP jsou velmi významnými inspiračními zdroji pro ESD zejména v tom ohledu, že ESD může efektivně pozorovat, jakým způsobem je ochrana práva na spravedlivý proces v Úmluvě vykládána a chráněna ze strany

---

⁴² ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států. Praha: Leges, s.43

⁴³ ŠTURMA, Pavel. Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva. Bulletin advokacie, 2004, č. 7 - 8, s 25.

⁴⁴ TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a Jiří MALENOVSKÝ. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, c2013, s.104

⁴⁵ SYLLOVÁ, Jindřiška a kol. Lisabonská smlouva. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 40

ESLP. I když skutečností zůstává, že se jedná spíše o prameny subsidiární, čistě inspirativní povahy.

Kromě výše zmíněných pramenů je namístě okrajově zmínit i lidskoprávní prvek v rámci činnosti Organizace pro spolupráci a bezpečnost v Evropě, která vytvořila vlastní mechanismus kontroly lidských práv na území členských států, jehož hlavní úloha spočívá v monitorování lidskoprávních standardů.⁴⁶ I když samotná OBSE nemá vlastní lidskoprávní dokument zakotvující ochranu práva na spravedlivý proces, v rámci její činnosti je dodržování práva na spravedlivý proces monitorováno a případná pochybení mohou být oznámena Radě Evropy, nebo i orgánům EU a ty následně mohou podniknout příslušné kroky k nápravě.

3.1.1 Smlouva o evropské Unii

V kontextu výkladu práva na spravedlivý proces považuji za vhodné okrajově zmínit jeden z nejdůležitějších dokumentů EU a to Smlouvu o EU, přijatou dne 7. února 1992, která je součástí primárního komunitárního práva a která obsahuje zakotvení lidskoprávních hodnot do práva EU a jejich uznání. Základem je deklarace v čl. 2 SEU, dle které: „*Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů*“.⁴⁷ Tento článek tak představuje základní vymezení hodnot EU, mezi kterými jsou i základní lidská práva.

Dále je třeba zmínit čl.6 SEU, který stanoví, že Listina základních práv EU je součástí primárního práva a má stejnou právní závaznost, jako Smlouvy.⁴⁸ Touto deklarací se Listina základních práv a svobod, včetně jednotlivých práv v ní zakotvených, stala součástí primárního práva EU, čímž získala ten nejvyšší stupeň právního postavení. Kromě výslovného odkazu na Úmluvu jsou v čl. 6 SEU uznány i další prameny základních práv, čímž je vyjádřeno, že Listina

---

⁴⁶ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s.7

⁴⁷ Úřední věstník Evropské unie, Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie, C 202/1, 7.6.2016. Dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:12016ME/TXT> >.

⁴⁸ TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a Jiří MALENOVSKÝ. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, c2013, s.328

základních práv není jediným pramenem ochrany práva na spravedlivý proces, ale je třeba vycházet i z dalších pramenů, ze kterých mimo jiné během své rozhodovací praxe vycházel i sám ESD v době, kdy ještě Listina nebyla součástí komunitárního práva.

Významným je i čl. 7 SEU, který představuje určitou subsidiární ochranu základních práv, včetně práva na spravedlivý proces. Konkrétně je v čl. 7 zakotvena tzv. suspenzivní klauzule, dle které „*Na odůvodněný návrh jedné třetiny členských států, Evropského parlamentu nebo Evropské komise může Rada většinou čtyř pětin svých členů po obdržení souhlasu Evropského parlamentu rozhodnout, že existuje zřejmé nebezpečí, že některý členský stát závažně poruší hodnoty uvedené v článku 2*“.⁴⁹ Význam pro ochranu práva na spravedlivý proces zde na rozdíl od Listiny nespočívá v možnosti obrátit se na ESD či jiná orgán EU s žádostí o poskytnutí ochrany. Účelem tohoto článku je spíše určitá forma prevence proti jednáním orgánů států, při kterém by právo na spravedlivý proces bylo porušeno, případně i forma represe za takové porušení s cílem nastolit žádoucí stav.⁵⁰

3.2 Zakotvení práva na spravedlivý proces v Listině

Právo na spravedlivý proces je v Listině základních práv EU zakotveno v hlavě VI, která je pojmenována Soudnictví. Hlava VI se dále člení na 4 články, které nesou název Právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, Presumpce nevinny a právo na obhajobu, Zásady zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů a Právo nebýt dvakrát trestně stíhán nebo trestán za stejný trestný čin.⁵¹ Každá hlava obsahuje souhrn sobě blízkých základních práv a svobod.

Velmi významná je již preambule Listiny, ve které je uvedeno následující: „*Při respektování pravomocí a úkolů Unie i zásady subsidiarity potvrzuje tato listina práva, která vyplývají především z ústavních tradic a mezinárodních závazků společných členským státům, z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ze sociálních chart přijatých Unií a Radou Evropy a z judikatury Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva*“.⁵² Je tedy zřejmé nejen to, že tvůrci Listiny se v Úmluvě inspirovali, ale že Listina byla vytvořena jako

---

⁴⁹ Čl. 7 SEU

⁵⁰ PIKNA, Bohumil. Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast pojicejní a justiční spolupráce). Praha: Linde, 2007, s. 96.

⁵¹ Listina základních práv EU

⁵² Listina základních práv EU, Úř. věst. C 83/389

nástupnický dokument Úmluvy s rozšířenou aplikací a větším standardem ochrany základních lidských práv. Úmluva je tak považována spíše za pramen poznání práva, kdy z Úmluvy se nevycházelo jen při tvorbě textu Listiny, ale i při výkladu jednotlivých základních práv.⁵³

Specifickým znakem práva na spravedlivý proces je, že zahrnuje vícero dílčích práv, které zaručují jeho garanci. Jedná se o dílčí prvky, které ve svém souhrnu právo na spravedlivý proces utvářejí. Právo na spravedlivý proces je tedy nutné chápat jako širší okruh práv, která jej vnitřně utvářejí a vytváření jeden celek. Tyto dílčí garance práva na spravedlivý proces v následujícím textu blíže rozeberu a kromě uvedení jejich pramenů se pokusím vymezit jejich smysl a účel.

3.2.1 Právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces.

Jako první se budu věnovat čl. 47 Listiny, dle kterého: *„Každý, jehož práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinné prostředky nápravy před soudem. Každý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován. Bezplatná právní pomoc je poskytnuta všem, kdo nemají dostatečné prostředky, pokud je to nezbytné k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti“*.⁵⁴

Inspiračním zdrojem čl. 47 se staly vnitrostátní lidskoprávní dokumenty, obecné zásady právní a zejména Úmluva, konkrétně její články 13 a čl. 6. Dle čl. 13 Úmluvy, kterému odpovídá první odstavec čl. 47: *„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností“*.⁵⁵

Při komparaci znění Listiny a Úmluvy je možné dojít k těmto závěrům. I přes odlišnou formální a obsahovou podobu je zcela zřejmé, že čl. 47 z čl. 6 Úmluvy inspiračně vychází a poskytuje ochranu totožným garancím práva na spravedlivý proces jako Úmluva. Ovšem kromě toho je třeba zmínit další významnou skutečnost, která sama o sobě zvyšuje relevanci Listiny, a především její aplikační rozsah. Touto skutečností je, že čl.6 Úmluvy a jednotlivé prvky garance

---

⁵³ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 106

⁵⁴ Listina základních práv EU, Úř. věst. C 83/389

⁵⁵ Čl. 13 Úmluvy

práva na spravedlivý proces v něm obsažené se vztahují výlučně na civilněprávní a trestněprávní věci.⁵⁶ Jedná se o významné omezení práva na spravedlivý proces. Rovněž je třeba zmínit, že čl. 6 Úmluvy je systematicky rozčleněn, kdy na civilněprávní věci se vztahuje pouze odst.1, zatímco na trestněprávní věci se vztahuje celý čl.6 Úmluvy.⁵⁷

Co se aplikačního rozsahu práva na spravedlivý proces vůči řízením soukromoprávním týče, zde je třeba opětovně zmínit potřebu jej co nejpřísněji respektovat a poskytovat jej účastníkům řízení, jakož i osobám na řízení zúčastněným. Zde se však již musím zamyslet nad tím, proč je právo na spravedlivý proces dle čl.6 Úmluvy garantováno jen v řízeních civilních, a nikoliv správních či jiných obdobných.⁵⁸ Domnívám se, že smluvní strany Úmluvy se chtěly vyhnout situacím, kdy by samy byly uznány z porušení práva na spravedlivý proces, což by pro stát a jeho orgány byla určitá dehonestace, zejména na mezinárodní úrovni. Dalším možným důvodem je, že většina členských států Úmluvy má poměrně rozsáhlé a sofistikované systémy nápravy v rámci správněprávních věcí a existenci opravných prostředků, které by měly zajistit určitou sebereflexi správních orgánů v případě pochybení.

Dalším významným rozdílem Listiny oproti Úmluvě je, že čl. 47 Listiny poskytuje záruku soudní ochrany a spravedlivého procesu jak před vnitrostátními orgány, tak i před samotným ESD, zatímco u čl. 13 Úmluvy je zmíněna ochrana práva na spravedlivý proces před národním orgánem. Současně je důležité zmínit, že ochrana zakotvená v čl. 47 se vztahuje jak na členské státy a jejich orgány, tak i na orgány EU, které jsou povinny poskytovat ochranu všem základním lidským právům a bezdůvodně do nich nezasahovat.⁵⁹

Okrajově zmíním i další, subsidiární pramen, který obsahuje záruku práva být slyšen. Tím je Mezinárodní dohoda o občanských a politických právech, která stanoví: „*při rozhodování o právech a povinnostech v soudním řízení má každý právo na spravedlivé a veřejné slyšení*“.⁶⁰

---

⁵⁶ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 129

⁵⁷ ČAPEK, Jan. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář s judikaturou. I.část-Úmluva*. Praha: Linde, 2010, s. 164.

⁵⁸ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 129

⁵⁹ SYLLOVÁ, Jindřiška a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1176.

⁶⁰ Mezinárodní smlouva o občanských a politických právech, ze dne 19. prosince 1966, 999 UNTS 171, čl. 9-14

V tomto je vyjádřen pozitivní závazek pro státy, aby přijaly důkladná opatření ke zřízení nezávislých a nestranných soudů, které by byly nadány pravomocí veřejně vyslyšet oběti porušování lidských práv a poskytnout jim účinnou soudní ochranu. Tato dohoda byla inspiračním zdrojem pro čl. 47 odst.1 Listiny

Dalším inspiračním zdrojem pro zakotvení práva na přístup k soudu a právo na veřejné slyšení do textu Listiny byla i judikatura ESLP. Prvním významným rozhodnutím, které představovalo inspirační zdroj, byl rozsudek ESLP ve věci Golder v. Spojené království.⁶¹ V něm ESLP zdůraznil, že právo být veřejně slyšen dle čl.6 Úmluvy je součástí obecného práva na přístup ke spravedlnosti a na spravedlivý proces.⁶²

3.2.2 Presumpce nevinny a právo na obhajobu

Dalším článkem Listiny, který představuje derivát práva na spravedlivý proces je čl. 48 Listiny. V rámci tohoto článku jsou zakotveny 2 dílčí prvky garance práva na spravedlivý proces, a to presumpce nevinny a dále právo na obhajobu. Čl. 48 a jeho obsah systematicky odpovídají čl.6, odst.2 a 3 Úmluvy.⁶³ Ovšem je třeba poukázat na odlišnou strukturu zakotvení těchto práv. V rámci Úmluvy jsou presumpce nevinny a právo na obhajobu jedny z dílčích práv v rámci čl.6, ve kterém se nacházejí i další garance práva na spravedlivý proces. Naopak v Listině jsou tato práva považována za samostatná a je jim věnován vlastní článek, čímž je dle mého názoru zdůrazňována jejich relevance.

Co se presumpce nevinny týče, Listina stanoví následující: „*Každý obviněný se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem*“.⁶⁴ Presumpce nevinny je velmi důležitým právem, jehož hlavním účelem je chránit zejména dobré jméno, důstojnost a společenské postavení osoby. Je zcela nezpochybnitelné, že pokud se osoba stane účastníkem řízení před soudem a je rozhodováno o jejich právech a povinnostech, konkrétně o vině či nevině za skutek, kterého se měla dopustit, již samotné zahájení takového řízení a jeho průběh pro ni může mít negativní dopad a to často bez ohledu na výsledek. Je proto nutné zajistit, aby na osobu bylo

---

⁶¹ Rozsudek ESLP ze dne 21. února 1975, Golder v. Spojené království, C 4451/70

⁶² PEERS, Steve, ed. *The EU Charter of Fundamental Rights: a commentary*. Oxford: Hart Publishing, 2014, xlii, s. 1205.

⁶³ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

⁶⁴ Listina základních práv EU

pohlíženo jako na nevinou, dokud není autoritativním výrokem deklarováno, že na základě zjištěných skutečností a prokázaných důkazů se skutečně určitého protiprávního skutku dopustila. Na tomto místě je ovšem třeba zmínit jednu důležitou skutečnost a to, že presumpce nevinny garantovaná Listinou se vztahuje výlučně k oblasti trestního práva a k trestněprávním řízením. Neaplikuje se tedy v rámci řízení civilněprávního, ani správněprávního⁶⁵ Jedná se o specifickou odlišnost, která prolamuje obecnou aplikovatelnost práva na spravedlivý proces i na oblast práva civilního a správního, ovšem tato odlišnost se jeví jako logická vzhledem k faktu, že pouze v rámci trestního řízení může být osoba stíhána a eventuálně odsouzena za skutek, který vnitrostátní právní předpis označuje za trestný čin.

Z presumpce nevinny vyplývají pro stát a jeho orgány zejména tzv. negativní závazky, což jsou povinnosti státu a jeho orgánů vědomě do presumpce nevinny negativně nezasahovat, neodepírat ji a nijak ji neznevažovat. Významnou pozitivní povinností států, která je při výkladu Listiny zdůrazňována, je zakazovat jakékoliv veřejné znevažování a nerespektování presumpce nevinny a její závažná porušení trestat.⁶⁶ Účelem je zcela omezovat různé mediální kampaně, jejichž podstatou je šířit informace o vině určité osoby, aniž by ještě bylo konstitutivně rozhodnuto o její vině či nevině za protiprávní jednání.

Aplikovatelnost presumpce nevinny na řízení civilní je nulová vzhledem ke skutečnosti, že v civilních řízeních se nerozhoduje o vině a trestu za spáchaný protiprávní skutek. Ovšem specifická situace nastává u správněprávních věcí. V rámci právních řádů členských států EU bývají kromě trestných činů zakotveny i přestupky, coby mírnější a méně závažnější formy protiprávního jednání, kdy trestné činy a přestupky vůči obě bývají ve vztahu subsidiarity. Pokud se osoba dopustí skutku, o kterém lze mít důvodně za to, že je přestupkem, je tento skutek projednáván v rámci přestupkového či jiného řízení. Jeho průběh, úkony během něj činěné a rozhodnutí o skutku osoby jsou podobné trestnímu řízení. Z tohoto důvodu se domnívám, že právo na presumpci nevinny by mělo být Listinou garantováno i ve správním řízení. Je sice nutné

---

⁶⁵ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 129

⁶⁶ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 128-130

podotknout, že presumpce nevinny ve správních řízeních je často garantována vnitrostátními právními předpisy, ovšem absence nadnárodního prvku představujícího Listinu je zde zcela patrný.

U práva na obhajobu Listina stanoví následující: „Každému obviněnému je zaručeno respektování práva na obhajobu“.⁶⁷ Předmět a význam tohoto textu je zřejmý, poskytnout osobě obviněné z protiprávního činu dostatek prostředků a času, aby se mohla připravit na svou obhajobu a následně v řízení před soudem efektivně obhajovat buď sama, nebo prostřednictvím svého obhájce, či dalších osob na řízení zúčastněných. Ovšem na první pohled se garance práva na obhajobu zdá poněkud obecná a málo upřesněná. Problémem u práva na obhajobu dle Listiny je to, že Listina na žádném místě neuvádí výčet toho, co pod právo na obhajobu spadá. Nikde není uvedeno, jaká jsou konkrétní práva obviněného v rámci obhajoby a tento nedostatek považují za vážný. Při aplikaci práva na obhajobu lze tedy kromě čl.49 subsidiárně aplikovat i čl.6 odst.3 Úmluvy a prvky práva na obhajobu v ní zakotvené. Kromě výslovně zmíněných ovšem právo na obhajobu obsahuje i další dílčí práva, která dovozujeme zejména z vnitrostátních pramenů práva, těmito jsou zejména neprodlené seznámení s povahou a důvodem obvinění, právo na projednání věci v rodném jazyce a případně právo na tlumočníka, právo na přiměřenou dobu k přípravě své obhajoby, právo na obhájce, případně na bezplatnou obhajobu, právo navrhnout provedení důkazů a být přítomen provádění důkazů protistranou a další možná práva.⁶⁸

Rovněž je třeba zmínit, že důležitým pramenem práva na obhajobu je i judikatura ESLP, ve které byly stanoveny konkrétní dílčí povinnosti vedoucí k tomu, aby právo na obhajobu mohlo být plně realizováno. To bylo konstatováno ESLP ve věci Tseber, ve které ESLP uvedl, že obhajoba vždy musí mít možnost vyslechnout svědka protistrany, nebrání-li tomu závažné důvody, že obhajoba by měla být přítomna výpovědi svědka a že výpovědi nepřítomných svědků nelze pokládat za rozhodující důkazy.⁶⁹

---

⁶⁷ Listina základních práv EU

⁶⁸ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 130.

⁶⁹ Rozsudek ESLP ze dne 22.11.2012, Tseber proti České republice, stížnost č. 46203/08, body 58-65

3.2.3 Zásada zákonnosti a zákaz retroaktivity v trestním právu

Další prvky garance práva na spravedlivý proces se nachází v čl. 49 Listiny, který v odst.1 zakotvuje zásadu zákonnosti a v odst.2 zákaz retroaktivity, nebo také zákaz zpětné účinnosti v oblasti trestního práva. Dále je v odst.3 zakotvena zásada subsidiarity vtažující se k trestu, který je ukládán osobě, která byla shledána vinou ze spáchání trestného činu. Zmíněné prvky práva na spravedlivý proces nyní podrobněji rozeberu. Inspiračním zdrojem se stal čl. 7 Úmluvy, který nese název Zákaz trestu bez zákona.⁷⁰

Prvním právem zakotveným v čl. 49 je zásada zákonnosti, dle které: *„Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu. Pokud poté, co již byl trestný čin spáchán, stanoví zákon mírnější trest, uloží se tento mírnější trest. Tento článek nebrání souzení a potrestání za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných zásad uznávaných mezinárodním společenstvím“.*⁷¹

Odstavec druhý subsidiárně navazuje na odstavec první. Jeho podstatou je vymezení skupiny případů, kdy určité jednání by nebylo posuzováno jako protiprávní dle vnitrostátního právního řádu, ale kvůli své závažnosti by mělo být posuzováno jako protiprávní dle mezinárodního práva.

Jako poslední je v čl. 49 zakotvena zásada přiměřenosti, nebo také proporcionality sankcionování, která je v Listině vyjádřena takto: *„Výše trestu nesmí být nepřiměřená trestnému činu“.*⁷² Zásada proporcionality je jednou z obecnějších garancí práva na spravedlivý proces s poměrně širokou možností výkladu. Základním pravidlem trestání jakýchkoliv trestních či jiných protiprávních činů je, že trest by měl svou povahou a svým rozmezím odpovídat povaze a závažnosti činu, pro který je trest ukládán. Toto na první pohled jednoduché konstatování ovšem přináší celou řadu dílčích problémů. Tím největším je skutečnost, že neexistuje žádný univerzální názor na to, jaké konkrétní tresty by měly být uloženy za konkrétní jednání. Jakémukoliv sankcionování předchází rozsáhlá úvaha a případně i diskuse o tom, jaký trest uložit a v jaké formě,

---

⁷⁰ Čl. 7 Úmluvy

⁷¹ Čl. 49 odst.1 Listiny základních práv EU

⁷² Čl. 49 odst.3 Listiny základních práv EU

pouhé mechanické ukládání trestů bez podrobnějšího rozboru spáchaného skutku by bylo zcela v rozporu nejen s právem na spravedlivý proces, ale i s principem právního státu jako takového, což je nepřipustné. Ovšem i přes výše zmíněné nelze tvrdit, že by neexistovaly právní řády, ve kterých by nebyly za konkrétní trestné činy ukládány konkrétní tresty.

Aby došlo k naplnění účelu čl. 49 a zásady proporcionality, je třeba vždy náležitě objasnit, zda se nějak skutek vůbec stal, zda je takový skutek trestným činem a zda jej spáchal konkrétní pachatel. Jedná se o jednu ze základních zásad a požadavků trestního práva, na které dále navazují další úkony a postupy. Jak jsem uvedl výše, při zjišťování trestných činů se vždy musí zkoumat vše, co by mohlo mít sebemenší relevanci se spáchaným trestným činem tak, aby mohlo být konstatováno, že osoba stíhaná pro trestný čin se jej nade vši pochybnost dopustila. S tímto je velmi úzce spjata další zásada typická pro oblast trestního práva, a to zásada *in dubio pro reo* neboli v pochybnostech ve prospěch pachatele. Smyslem této zásady je, aby orgány činné v trestním řízení vždy předložily takové důkazy, ať již přímé, či nepřímé, na základě kterých může soud dojít k závěru, že osoba stíhaná pro trestný čin se jej skutečně dopustila a současně, aby se tak vyloučila libovůle soudů či účelové odsuzování nepohodlných osob, což je v demokratickém právním státu zcela nepřipustné. Je třeba poznamenat, že zásada *in dubio pro reo* není v Listině, ani v Úmluvě výslovně vyjádřena, a to považuji za nedostatek. Podle mého názoru by tato zásada měla být do textu Listiny začleněna vzhledem ke své značné relevanci a své ochranné povaze. Systematicky by se tato zásada měla umístit buď přímo do článku 49, nebo případně i do článku 48 a to kvůli své příbuznosti se zásadami a právy v těchto článcích uvedených. Vzhledem k množství případů, kdy domnělý pachatel byl shledán vinným za trestný čin a následně soudem vyšší instance, či prvostupňovým soudem zproštěn viny se domnívám, že diskuze ohledně zakotvení zásady *in dubio pro reo* do Listiny dříve či později započnou a jejich výsledek přinese změnu textu Listiny.

Specifickým rozdílem mezi zněním čl. 49 Listiny a čl. 7 Úmluvy je výjimka pro stíhání takových činů, které jsou uznávány jako trestné podle obecných zásad mezinárodního společenství.⁷³ Účelem tohoto ustanovení je zajistit, že bude docházet ke stíhání všech činů a skutků, které se z hlediska své závažnosti, svého rozsahu, své krutosti, či dalších kritérií považují

---

⁷³ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 130-131

mezinárodním společenstvím za tak vážné, že je třeba vždy potrestat jejich pachatele bez ohledu na to, v jakém státě se takové osoby nacházejí.

Listina v tomto oproti Úmluvě představuje modernější a efektivnější úpravu, která lépe odpovídá současným poměrům. Distančuje se od poněkud obsoletního textu Úmluvy, který namísto o obecných zásadách mezinárodního společenství hovoří o obecných zásadách právních uznávaných civilizovanými národy.⁷⁴

3.2.4 Zásada ne bis in idem

Další garance práva na spravedlivý proces je zakotvena v čl. 50 Listiny. Jedná se o zásadu ne bis in idem, nebo také ne dvakrát za jeden trestný čin. Tato garance je v Listině vyjádřena následovně: „Nikdo *nesmí být stíhán nebo potrestán v trestním řízení za čin, za který již byl v Unii osvobozen nebo odsouzen konečným trestním rozsudkem podle zákona*“.⁷⁵ Jedná se o specifickou, na první pohled poněkud zvláštní zásadu se sporným aplikačním rozsahem. V následujících odstavcích tuto zásadu blíže rozeberu a konkrétněji vymezím její účel.

Pokud jde o inspirační zdroj, čl. 50 Listiny a v něm zakotvená zásada ne bis in idem se inspiroval článkem 4 dodatkového protokolu č. 7 k Evropské úmluvě. Inspirace Úmluvou se tak nenachází jen v textovém znění, ale i ve výkladu článku 4. Vzhledem k výše uvedenému je tak možné konstatovat, že význam článku 50 Listiny je stejný, jako ustanovení Protokolu č.7 Úmluvy.⁷⁶

Dalším významným zdrojem zásady ne bis in idem a jejího výkladu je bohatá judikatura ESD, ve které se zásada ne bis in idem objevovala. Příkladem je rozsudek ze dne 5. května 1966 ve věcech 18/65 a 35/65, Gutmann v. Komise, Sb. rozh. 1966, s. 150⁷⁷, nebo rozhodnutí Soudu prvního stupně ze dne 20. dubna 1999 ve spojených věcech T-305/94 a další.⁷⁸ Judikaturou ESD bylo zejména upřesněno, že pravidlo zakazující kumulaci se týká kumulace dvou sankcí stejného

---

⁷⁴ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

⁷⁵ Listina základních práv EU

⁷⁶ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 130.

⁷⁷ Rozsudek ESD ze dne 5. května 1966, Max Gutmann v Commission of the EAEC, Joined cases 18 and 35-65.

⁷⁸ Rozhodnutí Tribunálu ze dne 20. dubna 1999, LVM v Commission, T-305/94

druhu, v tomto případě trestů.⁷⁹ Lze říci, že ESD v řadě svých rozhodnutí zcela zjevně deklaroval koncept zásady *ne bis in idem*, který by na území EU měl být uplatňován a to s inspirací judikaturou ESLP, zejména na požadavek náležitého posouzení trestní povahy sankce a jejího dopadu na pachatele.⁸⁰

Pokud se osoba dopustí protiprávního jednání a na základě šetření je získán dostatek důkazů pro to, aby soud nad pachatelem vydal odsuzující rozsudek, je kromě vyslovení viny pachatele uložen i některý z trestů, které je možné podle trestního předpisu uložit. Pravidlem, které ovládá celé trestní právo je to, že musí dojít k odsouzení konkrétního pachatele za konkrétní trestný čin, a to konkrétním předsedou senátu, který je k projednání trestní věci určen. Tímto je naplněna důležitá zásada a to zásada *litispence*, neboli věci zahájené, kdy není možné, aby o téže věci rozhodoval současně jiný soud a soudce. Kromě zásady *litispence* je rovněž důležité zmínit i další významnou procesní zásadu a to *rei iudiciae*, neboli překážku věci rozhodnuté. Ta spočívá v tom, že pokud je o konkrétním trestném činu konkrétního pachatele již rozhodnuto, je nepřipustné, aby bylo v dané věci rozhodnuto jiným soudem. Tímto se dostávám k významu zásady *ne bis in idem*, která ztělesňuje pravidlo, že pokud je pravomocným rozhodnutím soudu osoba shledána vinou za konkrétní trestný čin jednoznačně identifikovaný v rozhodnutí, není možné, aby za konkrétní čin byl pachatel opětovně potrestán jiným soudcem, či jiným soudem. Účelem této zásady je zabránit účelové kumulaci trestů a soudní libovůli, kdy pachateli by byly uloženy za jeho protiprávní čin další možné tresty, případně, aby již existující rozhodnutí soudu bylo změněno a ve výrokové části by se objevily nové skutky, za které je pachatel dosouzen. Tato zásada je dle mého názoru dostatečně srozumitelná její význam je nezpochybnitelný.

Na první pohled by se mohlo zdát, že zásada *ne bis in idem* má absolutně závaznou povahu a není možné se od ní odchýlit, nebo ji prolomit. Sám čl. 49 žádnou takovou možnost nepřipouští, což by na první pohled mohlo podporovat teorii absolutnosti. Ovšem tak tomu není. Procesní garance zásady *ne bis in idem* i přes text Listiny není absolutní. Existují legálně přípustné výjimky,

---

⁷⁹ Úřední věstník EU ze dne 14.12.2007, *Vysvětlení k Listině základních práv*, C-303/17. Dostupné na: < [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007X1214\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007X1214(01)&from=EN) >.

⁸⁰ Two instruments but a difficult relationship? Some upcoming decisions of the CJEU on the *ne bis in idem* – Michele Simonato, 15. listopadu 2017, Dostupné na < <https://europeanlawblog.eu/2017/11/15/two-instruments-but-a-difficult-relationship-some-upcoming-decisions-of-the-cjeu-on-the-ne-bis-in-idem/> >.

kdy může dojít k jejímu prolomení, aniž by se jednalo o porušení práva na spravedlivý proces. Úpravu, která tuto skutečnost reflektuje není možné nalézt v Listině, ale nachází se v čl. 4 Dodatkového protokolu č.7 k Úmluvě, který stanoví následující: „*Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci*“.⁸¹ Smyslem tohoto znění Dodatkového protokolu je zakotvit instituty trestního práva, které umožňují, aby k prolomení zásady ne bis in idem došlo. Výslovně zmíněná je tzv. obnova řízení, což je mimořádný opravný prostředek trestního práva, který umožňuje, aby byla znovu projednána věc, která již byla ukončena pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu, zpravidla rozsudkem. Kromě obnovy řízení coby jediné, výslovně uvedené výjimce ze zásady ne bis in idem, může k jejímu prolomení dojít i jinými procesními postupy, zejména uplatňováním dalších opravných prostředků trestního práva, ať již řádných, či mimořádných. Na tuto skutečnost již Úmluva nereaguje a ponechává tak členským státům EU určitou aplikační volnost, ovšem za podmínky, že se tímto nezhorší postavení účastníků trestních řízení a že výjimka naopak umožní těmto osobám lepší a efektivnější obranu jejich práv.

Jako poslední bych rád zmínil další relevantní a současně netradiční skutečnost. Základní aplikační postup při výkladu Listiny spočívá v tom, že Listina a její jednotlivé články jsou zavázané pro členské státy EU, ty jsou povinny práva garantována Listinou respektovat a v případě jejich porušení za to nesou odpovědnost. Základem je tak určitý dvoustranný vztah mezi Listinou a státem, pro který je Listina závazná. Ovšem v případě zásady ne bis in idem se zde vytváří specifický 3 stranný vztah mezi státem, Listinou a všemi členskými státy EU navzájem. Důvodem je to, že Dodatkový protokol č.7 k Úmluvě působí na území celé EU a vztahuje se tak nejen na všechny soudy členských států EU, ale i na všechny soudy členských států navzájem.⁸²

---

⁸¹ Úmluva o ochrně lidských práv a základních svobod

⁸² ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43, s. 130.

3.2.5 Právo na řádnou správu

Další náznak aplikace práva na spravedlivý proces lze nalézt v Čl. 41 Listiny, ve kterém je zakotveno právo na dobrou správu, právo na vhodné správní řízení, či právo na spravedlivé zacházení ze strany orgánů veřejné správy.⁸³ Přestože tento článek sám o sobě není systematicky řazen pod ochranu práva na spravedlivý proces v rámci hlavy VII Listiny, určité jeho garance v něm lze nalézt. Při doslovném výkladu tohoto článku je ovšem patrné, že se vztahuje spíše na orgány veřejné správy, než na jednotlivé soudy a jejich vlastní činnost. Ovšem i na stát lze právo na spravedlivý proces aplikovat, kdy stát prostřednictvím svých orgánů může v zákonem vymezených případech upravovat veřejná subjektivní práva a povinnosti adresátů, kterými jsou soukromé fyzické a právnické osoby. Vůči těmto je stát povinen dodržovat celou řadu zásad, z nichž řada představuje deriváty práva na spravedlivý proces. Aplikační oblast čl. 41 se tak nachází spíše v rovině veřejné správy než v oblasti rozhodovací činnosti soudních orgánů, i když pod ochranu práva na spravedlivý proces jej podřadit lze.

3.3 Judikatura ESD na jednotlivé garance práva na spravedlivý proces

V předchozích kapitolách jsem se zabýval vývojem garance práva na spravedlivý proces v rámci ES, následně v rámci EU a zejména jejími prameny, ve kterých je zakotvena. Úprava práva na spravedlivý proces v čl. 47 a násl. Listiny a v dalších pramenech ovšem sama osobně k jeho ochraně nepostačuje. Zásadním prvkem ochrany je ESD a jeho konstantní judikatura. V rámci této kapitoly bych chtěl uvést některá významnější rozhodnutí, ve kterých byla ochrana právu na spravedlivý proces poskytnuta, včetně uvedení výkladu ESD. Zejména se pokusím zaměřit na to, zda ESD ve svých rozhodnutích extenzivněji vykládá smysl a účel jednotlivých garancí práva na spravedlivý proces, než vyplývají z pouhého textového znění a zda judikatura ESD posouvá pojetí práva na spravedlivý proces na vyšší úroveň ochrany a poznání.

Jak jsem uvedl v přechozích kapitolách, právo na spravedlivý proces je garantováno vícero dílčími právy, kterými se také ESD ve svých rozhodnutích zabývá. Nejprve považuji za vhodné vymezit konkrétní dílčí práva, která spadají pod obecný pojem práva na spravedlivý proces a následně se budu zabývat relevantní judikaturou s nimi spojenou. I když je základním právním dokumentem zakotvujícím právo na spravedlivý proces Listina a její čl. 47 a následující, existuje i řada dalších práv, která sice pod právo na spravedlivý proces spadají, ovšem nejsou explicitně

---

⁸³ GRYGAR, Jiří. *Ochrana základních práv v Evropské unii*. Praha: IFEC, 2001, s. 30

vyjádřena v textu Listiny. Považuji proto za vhodné uvést následující seznam dílčích garancí práva na spravedlivý proces, který vychází z textu Listiny, jakož i z přehledu uvedených v publikacích *The EU Charter of Fundamental Rights as a binding instrument*⁸⁴, *Evropská unijní ochrana lidských práv*⁸⁵ a *The EU Charter of Fundamental Rights*⁸⁶. Na základě těchto zdrojů je možné stanovit tyto dílčí garance práva na spravedlivý proces, které spadají pod judikaturní ochranu ESD:

- Právo na účinnou soudní ochranu a na přístup k soudu
- Právo na spravedlivý proces před nezávislým a nestranným soudem
- Právo na obhajobu a soukromí mezi klientem a právníkem
- Zásada rovnosti zbraní a kontradiktornosti
- Právo být spravedlivě a veřejně slyšen v přiměřené době
- Presumpce nevinny a právo mlčet
- Právo na veřejné projednání věci
- Zákaz tzv. zpětné retroaktivity
- Zásady zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů
- Zásada ne bis in idem

Je patrné, že seznam výše zmíněných garancí práva na spravedlivý proces sice vychází z článků Listiny, ovšem jsou zde obsažena i některá další práva, která se v ní nenachází, ale jsou součástí garance práva na spravedlivý proces, např. právo na soukromí mezi obhájcem a jeho klientem, zásada rovnosti zbraní a kontradiktornosti, a další. Jejich existence se dovozuje ze smyslu textu Listiny a zejména z judikatury ESD. Z tohoto důvodu se v následujících odstavcích budu věnovat právě ESD a jeho výkladu některých dílčích garancí práva na spravedlivý proces.

---

⁸⁴ *The EU Charter of Fundamental Rights as a binding instrument: five years old and growing*. Editor Sybe Alexander de VRIES, editor Ulf BERNITZ, editor Stephen WEATHERILL. Oxford: Hart Publishing, 2015, xl, 372 s. *Studies of the Oxford Institute of European and Comparative Law*, s. 38-43

⁸⁵ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: (Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU)*. Praha: Linde, 2001, s. 31-32

⁸⁶ *The EU Charter of Fundamental Rights: from declaration to binding instrument*. Editor Giacomo Di FEDERICO. Dordrecht: Springer, [2011], xix, 320 s. *Ius Gentium : comparative perspectives on law and justice*, Vol. 8. I, s. 98-108

3.3.1 Právo na spravedlivý proces před nezávislým a nestranným soudem

Prvním významným judikátem, který si zasluhuje pozornost, je rozsudek ESD ve věci 98/79 Pecastaing, 1980, 0691 SbSD.⁸⁷ V tomto poněkud starším rozhodnutí konstatuje ESD velmi důležité pravidlo, které je elementární součástí práva na spravedlivý proces a to jeho působnost. ESD konkrétně stanoví následující: „*Opatření k vyhoštění cizince ze státního území není vykonatelné, dokud postižený není schopen vyřídit potřebné formality k uplatnění prostředků své právní ochrany. Vyplývá zde povinnost státu strpět na svém území cizince po dobu trvání procesu, aby tak postižený mohl bez omezení využívat právních prostředků na svou obhajobu*“⁸⁸.“ ESD vyslovuje povinnost státu poskytovat právo na spravedlivý proces i vůči cizincům na svém území. Právo na spravedlivý proces je jednak zásadou vnitrostátního práva, tak i zásadou vyplývající z mezinárodněprávních závazků členských států EU a rovněž vyplývá i z komunitárního práva. Tato zásada se projevuje zejména v tom, že právo na spravedlivý proces by mělo být uznáváno coby jedno ze základních procesních práv nejen vlastních občanů členských států EU, ale mělo by být uznáváno i jako právo cizinců, kteří se na území členských států nacházejí a mělo by k nim být přistupováno rovnoprávně.

3.3.2 Právo na obhajobu a soukromí mezi klientem a právníkem

Ve věci Kolev a další se ESD zabýval předběžnou otázkou výkladu ustanovení čl. 325 SFEU, směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení (Úř. věst. 2012, L 142, s. 1) a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu.⁸⁹ Předmětem sporu bylo tvrzení pana Koleva a dalších, kteří byly obviněni ze zneužití své úřední pravomoci a to podvody spojenými s celními kontrolami, že trestní řízení vůči nim bylo velmi nestandardní a porušovalo jejich záruky práva na spravedlivý proces. Pochybení spatřovali zejména ve značných průtazích trestního řízení, v tom, že jim ze strany orgánů činných v trestním řízení nebyly poskytovány dostatečné informace, v zániku již uzavřené dohody o vině a trestu a ve ztěžování postupu jejich obhajoby, kdy právním zástupcům pana Koleva a dalším nebyly sdělovány informace potřebné k případě obhajoby. Rovněž bylo ze strany pana Koleva namítáno, že trestní řízení bylo zastaveno a opětovně zahájeno, ovšem tato

⁸⁷ Rozsudek ESD z 5. března 1980, Josette Pecastaing v Belgian State, C-98/79

⁸⁸ Tamtéž, body 100-105

⁸⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. června 2018, Kolev a další, C-612/15, bod 1

skutečnost mu nebyla řádně sdělena a tímto nemohl připravit svou obhajobu, čím byl dotčen na svém právu na obhajobu. V této věci ESD rozhodl následovně: „Článek 6 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení je třeba vykládat v tom smyslu, že nebrání tomu, aby byly podrobné informace o obvinění sděleny obhajobě po podání obžaloby, kterým se zahajuje řízení před soudem, avšak předtím, než soud zahájí meritorní přezkum obvinění a než je zahájeno hlavní líčení... je na vnitrostátním soudu, aby zajistil, že obhajobě bude poskytnuta účinná možnost přístupu k materiálům k případu, přičemž tento přístup může být případně poskytnut po podání obžaloby, kterým se zahajuje řízení před soudem, avšak předtím, než soud zahájí meritorní přezkum obvinění a než je zahájeno hlavní líčení“.⁹⁰

3.3.3 Zásada rovnosti zbraní a kontradiktornosti

Zásady rovnosti zbraní a kontradiktornosti jsou důležitými procesními zásadami, kteří se vztahují zejména k průběhu soudního řízení a jeho spravedlivosti. Zatímco zásada kontradiktornosti vyžaduje, aby v rámci procesu mohly jak strana žalobce, tak strana žalovaná na sebe vzájemně reagovat a vyjadřovat se k tvrzením a důkazům druhé strany, zásada rovnosti vyžaduje, aby žádná ze strany nebyla zjevně zvýhodněna, např. důkazy získanými v rozporu s právními předpisy, zatajenými skutečnostmi, se kterými druhá strana neměla možnost se seznámit atd.

Ve věci Otis a další⁹¹ se ESD zabýval sporem mezi Komisí a několika společnostmi, zbývajícími se výrobou a montáží výtahů a eskalátorů. Předmětem sporu bylo šetření Komise týkající se kartelové dohody mezi zmíněnými společnostmi, kdy Komise ve svém rozhodnutí konstatovala, že zmíněné podniky se v rozporu s čl. 81 ES dopustily kartelového jednání. To měla spočívat ve vzájemném rozdělování veřejných zakázek na území Belgie, Lucemburska a Nizozemska za účelem rozdělení trhu a stanovení konkrétních cen, dále se společnosti dohodly na kompenzačních mechanismech, navzájem si vyměňovaly informace o objemech prodeje a současně se účastnily tajných schůzek. Za popsané jednání byla společnostem ze strany Komise uložena vysoká pokuta, kterou tyto odmítly zaplatit a byly žalovány Komisí před vnitrostátními soudy. Vnitrostátní soud se ovšem rozhodl řízení přerušit a obrátit se na ESD s žádostí o

⁹⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. června 2018, Kolev a další, C-612/15, bod 112

⁹¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. listopadu 2012, Europese Gemeenschap v. Otis NV a další, C-199/11

zodpovězení předběžné otázky, zda se v případě, kdy Komise nejprve vystupovala v pozici orgánu provádějícího šetření, následně sama rozhodla o uložení pokuty a při jejím nezaplacení se sama obrátila s žalobou na soud, nejedná o porušená práva na spravedlivý proces, kdy o všem rozhodoval jediný člen Komise. Rovněž byla položena otázka, zda je Komise oprávněna zastupovat Unii před vnitrostátními soudy v občanskoprávních věcech na náhradu škody způsobené právě Unii.

ESD po prostudování věci rozhodl následovně: *„Unijní právo musí být vykládáno v tom smyslu, že za takových okolností, jaké nastaly ve věci v původním řízení, nebrání tomu, aby Evropská komise zastupovala Evropskou unii před vnitrostátním soudem rozhodujícím o občanskoprávní žalobě na náhradu škody způsobené Unii kartelovou dohodou...Článek 47 Listiny základních práv Evropské unie nebrání tomu, aby Evropská komise podala jménem Evropské unie k vnitrostátnímu soudu žalobu na náhradu škody vzniklé Unii v důsledku kartelové dohody nebo praktiky, jejichž rozpor s článkem 81 ES nebo s článkem 101 SFEU byl konstatován rozhodnutím Komise.“* V této věci tak ESD prohlásil, že zásada rovnosti zbraní a kontradiktornosti, coby součásti práva na spravedlivý proces samy o sobě nejsou porušeny tím, pokud orgán, který sám provádí kontroly a zjistí pochybení, následně vystupuje před soudem v roli žalobce.

Ve věci Toma⁹² rozhodoval ESD o předběžné otázce týkající se sporu mezi regionálním generálním ředitelstvím pro veřejné finance v Rumunsku a panem V. Tomou ve věci výkonu soudního rozhodnutí, kterým bylo nařízeno vrácení daně vybrané při první registraci vozidla v Rumunsku. Mezi panem Tomou a vnitrostátními orgány ovšem došlo ke sporu ohledně zmíněné daně a věc byla předána k soudnímu řízení. Panem Tomou bylo v jeho průběhu namítnuto porušení práva na spravedlivý proces a jeho dílčí garance zásady rovnosti z důvodu, že druhá smluvní strana, kterou byl státní orgán, byla osvobozena od soudních výloh, zatímco pan Toma byl povinen je uhradit a v tomto pan Toma spatřoval porušení čl. 47 Listiny. ESD se s názorem pana Toma neztotožnil a sdělil, že z jeho konstantní judikatury i z judikatury ESLP plyne, že právo na přístup k soudu coby garance práva na spravedlivý proces není právem absolutním, které by svědčilo všem bez omezení, a právě naopak může být omezeno legitimními omezeními, která nenarušují jeho podstatu a účel. Taková legitimní omezení jsou dle ESD i soudní výlohy za podmínky, že nebudou představovat nepřiměřeně vysokou částku, která by právo na přístup k soudu značně omezila. Ve výroku svého rozsudku ESD uvedl následující: *„Článek 47 Listiny základních práv Evropské unie,*

---

⁹² Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. června 2016, Toma, C-205/15

*jakož i zásady rovnocennosti a efektivity je nutno vykládat v tom smyslu, že nebrání takové právní úpravě..., podle níž jsou právní osoby veřejného práva při podání námitek proti výkonu soudního rozhodnutí týkajícího se vrácení daní, jež byly vybrány v rozporu s unijním právem, osvobozeny od soudních poplatků a zároveň se na ně při podání návrhu na zastavení takového vykonávacího řízení nevztahuje povinnost složit kauci, kdežto na návrhy, které v rámci těchto řízení podají fyzické a právní osoby soukromého práva, se povinnost úhrady těchto soudních výloh v zásadě vztahuje“.*⁹³

Na základě výše zmíněného je třeba poznamenat, že zásada kontradiktornosti a zásada rovnosti nejsou absolutními, neomezenými zásadami, jejímž cílem by bylo stanovit totožné právní postavení pro účastníky soudního řízení. Právě naopak, dle konstantní judikatury ESD jsou legitimní drobná odchylení za podmínky, že tato nezpůsobí zjevný zásah do práv druhé strany řízení. Lze konstatovat, že ESD zastává myšlenku tzv. relativnosti zásady kontradiktornosti a zásady rovnosti zbraní, což opírá jak o čl. 47 Listiny, tak i o judikaturu ESLP, např. rozsudek ESLP ve věci VM proti Bulharsku.⁹⁴

3.3.4 Právo na veřejné projednání věci

Prvním rozhodnutím ESD, které bych rád zmínil, je rozsudek ESD ve věci PPU.⁹⁵ Věc se týkala předběžné otázky, položené ESD ze strany Vrchního soudu v Irsku o výkonu evropských zatýkacích rozkazů vydaných proti LM polskými soudy kvůli podezření z nezákonného obchodování s omamnými a psychotropními látkami. Dotyčná osoba byla zadržena policejními orgány v Irsku a předána tzv. Předkládacímu soudu k řízení o vydání do Polska. Tato osoba ovšem s vydáním nesouhlasila s tvrzením, že vydáním do rukou polských orgánů by byla vystavena nebezpečí odepření spravedlnosti dle článku 6 Úmluvy. Své tvrzení opírala o reformy soudnictví v Polské republice. ESD v této věci uznal reálné důvody pro tvrzení LM, s odkázáním na reformy polského soudnictví a vyjádřil obavu o stav právního státu v Polsku a o možnosti i nadále efektivně chránit právo na spravedlivý proces. Ve svém rozsudku tak konstatoval, že při realizaci evropského zatýkacího rozkazu a předávání osob polským orgánům je třeba řádně přezkoumat, zda ve státě existuje reálné riziko, že z důvodu celoplošných nebo systémových nedostatků je vážně ohrožena

---

⁹³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. června 2016, Toma, C-205/15, s. I, bod 60

⁹⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, 8. června 2006, V. M. proti Bulharsku

⁹⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. července 2018, Řízení o předběžné otázce PPU, C-216/18

nezávislost soudní moci a tím i uplatňování práva na spravedlivý proces. Pokud to bude prokázáno, je možné odmítnout vydání zadržené soby do takového státu.⁹⁶

Na tomto místě bych rád poukázal na určitou nedokonalost této garance práva na spravedlivý proces v řízení před ESD. Řízení o stížnosti na porušení práva na spravedlivý proces, či jiného základního práva garantovaného Listinou může mít podobu buď řízení ústního a veřejného, nebo řízení bez ústního projednání věci. I když mají stěžovatelé zaručeno právo na veřejné projednání jejich věci, musejí o něj výslovně požádat a dále musejí uvést konkrétní důvody, proč by ve věci mělo být nařízeno.⁹⁷ A v takovém případě není garance, že ústní jednání skutečně bude nařízeno. Jedná se o procesní pravidlo zakotvené v čl. 76 odst.1 jednacího řádu ESD, dle kterého: „*Jakékoli odůvodněné žádosti o slyšení se podávají do tří týdnů po doručení stranám nebo zúčastněným osobám uvedeným v článku 23 statutu oznámení o ukončení písemné části řízení*“.⁹⁸ Současně je v odstavci 2. zakotveno, že na návrh soudce zpravodaje, po vyjádření generálního advokáta může soud rozhodnout o tom, že nenařídí ústní projednání věci.⁹⁹

3.3.5 Zásada ne bis in idem

Ve spojených věcech *Di Puma and Mr a Zecca*¹⁰⁰ se ESD zabýval tvrzeným porušením zásady *ne bis in idem*, kterého se měly dle tvrzení pana Pumpy a Zeccy dopustit italské orgány. Podle tvrzení stěžovatelů byli dvakrát sankcionováni za stejné protiprávní jednání, kterého se měli dopustit, a to jak ze strany soudu, tak ze strany italské komise pro dohled nad obchodními společnostmi a burzou. Tímto jim byla současně uložena trestní sankce a správní sankce za totožný skutek. ESD bylo ve věci konstatováno, že členské státy mají rovněž právo stanovit souběh trestních a správních sankcí, pokud respektují omezení vyplývající z unijního práva, a zejména omezení vyplývajících ze zásady *ne bis in idem* zaručené článkem 50 Listiny, jelikož tyto je třeba podle jejího článku 51 odst. 1 dodržovat při uplatňování unijního práva. Současně s tím je legitimní právní úprava státu, podle které je možné po zastavení trestního stíhání pro skutek či vydání osvobozujícího rozsudku pokračovat v řízení o uložení správní sankce. Důležitou myšlenkou tohoto rozhodnutí je

---

⁹⁶ Tamtéž, body 76-80.

⁹⁷ *The EU Charter of Fundamental Rights as a binding instrument: five years old and growing*. Editor Sybe Alexander de VRIES, editor Ulf BERNITZ, editor Stephen WEATHERILL. Oxford: Hart Publishing, 2015, xl, 372 s. Studies of the Oxford Institute of European and Comparative Law, s. 39

⁹⁸ Jednací řád ESD. Dostupné na: < https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/cs/ >.

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. března 2018, spojených věcech *Di Puma a Zecca*, C-596/16 a C-597/16

systematické oddělení rovin práva správního a trestního, které mohou probíhat nezávisle na sobě a ve kterých mohou být uloženy odlišné sankce.¹⁰¹

---

¹⁰¹ Tamtéž, bod 26 a 48

4. Vývoj chápání práva na spravedlivý proces a ochrana právního státu

4.1 Úvod k pojetí právního státu

Právo na spravedlivý proces a jeho garance, pod kterou spadají dílčí práva, jako jsou právo na účinnou soudní ochranu, právo na přístup k soudu, právo na obhajobu a další, mají své specifické pojetí a význam. Podstatné je, že právo na spravedlivý proces je již od svého vzniku chápáno zejména coby základní lidské právo každého člověka. V moderním právním pojetí jsou základním předmětem zájmu práva na spravedlivý proces jeho adresáti, a to fyzické a právnické osoby. Lze říci, že člověk je jednou ze stran ochrany práva na spravedlivý proces, tou druhou stranou je stát. Jedná se o tradiční pojetí práva na spravedlivý proces, jak jej chápe i samotná Listina.

Právo na spravedlivý proces ovšem není statickým základním právem se závazně stanoveným významem, ale jedná se o právo tzv. dynamické, jehož smysl a chápání podléhá dalšímu vývoji, který blíže rozvedu v následujících odstavcích. Právo na spravedlivý proces a jeho garance jsou zakotveny v Listině, jakož i v dalších lidskoprávních pramenech, kterými jsou ústavní tradice společné členským státům, obecné zásady právní EU a další. Jedná se o součást evropského práva, s právní závazností primárního pramene, a současně, o pilíře EU a jejího právního systému. To vyjadřuje čl. 2 SEU, dle kterého: „*Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřípustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů*“.¹⁰²

Proto je také respektování výše zmíněných hodnot základní povinností všech členských států, což zdůrazňuje i čl. 49 SEU, dle kterého je respektování právního státu předpokladem pro členství v EU. Vedle demokracie a lidských práv je právní stát rovněž jedním ze tří pilířů Rady Evropy a je zakotven v preambuli evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁰³ Z tohoto vyplývá, že důležitým předpokladem pro to, aby byla základním právům, včetně právu na spravedlivý proces, poskytována účinná právní ochrana, je existence

---

¹⁰² Čl. 2 SEU

¹⁰³ Úmluva o ochrání lidských práv a základních svobod

demokratického právního zřízení v členském státě EU a jeho dodržování. Je tedy důležité poukázat na vzájemnou provázanost práva na spravedlivý proces a hodnot právního státu, což vyplývá nejen ze Smluv, ale i vyjádření orgánů EU, zejména Komise a z judikatury ESD. Současně je třeba zodpovědět si otázku, co je to vlastně právní stát, jaké jsou jeho znaky a jaká je jeho relevance vůči právu na spravedlivý proces a dalším základním právům.

Pro vymezení pojmu právního státu považuji za vhodnou následující definici: *„Právní stát je páteří každé moderní ústavní demokracie. Je jedním ze základních principů vyplývajících ze společných ústavních tradic všech členských států EU a jako takový je jednou ze základních hodnot, na nichž je Unie založena“*.¹⁰⁴ Existence právního státu zaručuje, že stát a jeho orgány vykonávají své pravomoce a veškeré další činnosti v souladu s obecně závaznými právními předpisy, jakož i s obecnými hodnotami uznávanými v demokratické právní společnosti. Jedním z důležitých znaků právního státu je existence nezávislých a nestranných soudních orgánů, které poskytují každé osobě ochranu jejich základních práv a svobod a tímto naplňují garanci práva na spravedlivý proces dle č. 47 a násl. Listiny.

4.2 Ochrana právního státu ze strany ESD

Garance právního státu v sobě dále zahrnuje určité dílčí prvky, či zásady, mezi které se řadí zásada zákonnosti, právní jistota, právo na přístup k nezávislému a nestrannému k soudu a na soudní přezkum, zákaz svévole výkonné moci, dodržování základních lidských práv a rovnost před zákonem. Je zřejmé, že většina zmíněných prvků jsou současně garancemi práva na spravedlivý proces. Jak potvrdil sám ESD ve své konstantní judikatuře, tyto zásady nejsou jen nepsanými, nezávaznými požadavky, ale jedná se o závazná pravidla, na jejichž dodržování je třeba trvat. ESD to konstatoval například ve svém rozsudku ve věci *Unión de Pequeños Agricultores v. Rada*, v němž uvedl následující: *„Evropské společenství je společenstvím práva, v jehož rámci jeho orgány podléhají přezkumu, zda jsou jejich akty v souladu se Smlouvou a s obecnými právními zásadami, jejichž součástí jsou základní práva“*.¹⁰⁵ Současně s tím ESD zdůraznil, že každý musí mít právo na účinnou soudní ochranu a na přístup k soudu, což jsou

---

¹⁰⁴ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, Nový postup EU pro posílení právního státu /* COM/2014/0158 final */. Dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52014DC0158> >.

¹⁰⁵ Rozsudek ESD ze dne 25. července 2002, *Unión de Pequeños Agricultores v. Rada*, C-50/00 P, s. I-06677, body 38 a 39;

garance práva na spravedlivý proces, které jsou součástí obecných zásad právních a znaků právního státu.

Dále ESD ve spojené věci P, Kadi vyslovil, že základní práva, včetně garancí práva na spravedlivý proces jsou součástí obecných zásad právních, kterým ESD poskytuje svou ochranu. Současně s tím ESD poukázal na relevanci ústavních tradic společných členským státům. Jak obecné zásady právní, tak i společné ústavní tradice jsou pak nedílnou součástí hodnot EU a ve svém souhrnu vytvářejí garanci právního státu.¹⁰⁶ Nad jeho dodržováním na základě Smlouvy o EU dohlíží právě ESD, kterému byla tímto svěřena pravomoc k přezkumu legality vnitrostátních právních aktů. To bylo ze strany ESD konstatováno v jeho rozhodnutí ve věci Les Verts, ve kterém lze nalézt následující výrok: „*Systém Smlouvy však má umožnit podat přímou žalobu proti každému opatření přijatému orgány, které má právní účinky*“¹⁰⁷. Podstatou tohoto rozhodnutí tedy bylo zakotvit soudní přezkum každého potenciálního aktu, ať již učiněného ze strany orgánů členských států, či dokonce orgánů ES z hlediska jejich zákonnosti a dodržování hodnot právního státu. V této věci rovněž ESD konstatoval, že právní stát se skládá ze soudně vymahatelných zásad platných v právním systému EU, kterými jsou zásada zákonnosti, právní jistota, zákaz svévole výkonné moci, nezávislý a nestranný soudní přezkum, zásada oddělení pravomocí u moci zákonodární, výkonné a soudní.¹⁰⁸

Shrnuto, právní stát je nejen důležitý pojem, ale i nedílná součást struktury a základních hodnot EU. Jeho existence je základním předpokladem pro efektivní ochranu základních lidských práv, včetně práva na spravedlivý proces. To znamená, že respekt k právnímu státu je svou podstatou spojen s respektem k demokracii a základním lidským právům, kdy nemůže existovat demokracie a dodržování základních práv bez respektu k právnímu státu a naopak.¹⁰⁹ Na tom se shodují nejen orgány EU, ale i ESD, který v rámci své rozhodovací činnosti působí jako strážce právního státu a do určité míry jej lze v tomto ohledu označit za „ústavní“ soud EU.

---

¹⁰⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. září 2008, Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise , body 281-284

¹⁰⁷ Rozsudek ESD ze dne 23. dubna 1986, Les Verts v. Parlament, 294/83, Recueil, s. 1339, bod 23.

¹⁰⁸ Tamtéž

¹⁰⁹ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, Nový postup EU pro posílení právního státu /* COM/2014/0158 final */. Dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52014DC0158> >.

4.3 Postupy zaručující ochranu právního státu

V případech, kdy existující mechanismy ochrany právního státu přestávají účinně fungovat, dochází tím k systémovému ohrožení právního státu a tudíž i fungování celé EU.¹¹⁰ Je nepřijatelné, aby jakýkoliv členský stát opustil hodnoty právního státu a tímto narušil základní ideové hodnoty EU. V takových případech je třeba podniknout příslušné kroky vedoucí k nápravě. Jak jsem uvedl výše, důležitým strážcem dodržování základních lidských práv a právního státu je ESD. Ovšem velmi důležitou roli zastává i Komise, která disponuje celou řadou pravomocí, jak sjednat nápravu. Prvním možným opatřením je tzv. suspenzivní klauzule dle čl. 7 SEU neboli pozastavení některých členských práv státu.¹¹¹ Návrh k její aktivaci může podat právě Komise. Problémem ovšem je, že tato metoda není v praxi příliš efektivní, jelikož ji předchází zdlouhavý a poněkud problematický proces, na jehož konci nemusí k efektivním opatřením vůbec dojít. Navíc existují i situace ohrožující právní stát, které nelze řešit stávajícími prostředky dle komunitárního práva.

Ze strany Komise tak došlo k vytvoření nových postupů k ochraně právního státu, které se vyznačují větší efektivitou, přehledností a zrychleným postupem tak, aby zásada právního státu byla dodržována ve všech členských státech EU. Pokud reálně existuje riziko ohrožení právního státu, Komise zahájí jednání s dotčeným státem a mimo jiné činí následující kroky:¹¹²

- zaměření na nalezení řešení prostřednictvím dialogu s příslušným členským státem,
- zajištění objektivního a důkladného posouzení příslušné situace,
- respektování zásady rovného přístupu ke všem členským státům,
- stanovení rychlých a konkrétních opatření, která by bylo možné přijmout pro řešení systémového ohrožení a vyhnout se tak použití mechanismů podle článku 7 SEU.

Tento nový systém, který je stále ve stádiu testování a v budoucnu bude pravděpodobně dále zefektivňován, již nyní umožňuje Komisi činit účinnější kroky proti státům nerespektujícím

---

¹¹⁰ Tamtéž

¹¹¹ PIKNA, Bohumil. Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast pojicejní a justiční spolupráce). Praha: Linde, 2007, s. 95 - 96.

¹¹² Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, Nový postup EU pro posílení právního státu /* COM/2014/0158 final */. Dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52014DC0158> >.

hodnoty právního státu a tímto zajistit ochranu právního státu na území všech členských států EU. Jeho efektivitu a naději v jeho další vývoj vyslovila i komisařka pro spravedlnost, paní Vivian Redingová, která rovněž vyslovila, že Komise je odhodlána použít všechny prostředky, které má k dispozici, aby zajistila dodržování garance právního státu a rovněž ochranu práva na spravedlivý proces dle čl. 47 Listiny.¹¹³ Zejména je Komise připravena dohlížet na to, aby na území členských států byla zachována vláda práva, existence nestanných a nezávislých orgánů a respektování základních lidských práv občanů státu. Ovšem je třeba zmínit určitou limitaci, kdy Komise může postupovat vůči členským státům, „výhradně pokud uplatňují právo Unie“, jak je výslovně uvedeno v článku 51 Listiny.¹¹⁴ Je tedy zřejmé, že v oblasti samostatných kompetencí státu je uplatňování a ochrana hodnot právního státu obtížnější a rovněž bude pro Komisi těžší legitimovat své případné kroky tak, aby nedocházelo k přílišnému narušování suverenity dotčeného státu.

4.4 Konkrétní případ ohrožení právního státu

I když je EU společenstvím států, které se hlásí k evropským hodnotám a ideím, včetně zajištění garance právního státu, v minulých letech byly ze strany Polska, Rumunska a Maďarska učiněny kroky, které mohou vést k destabilizaci, či poškození právního státu na jejich území. Znepokojení vyslovil například místopředseda Komise Jyrki Katainen, dle kterého se Komise důkladněji zaměřuje na stav právního státu ve výše uvedených zemích.¹¹⁵ Nejvíce alarmující je situace v Polsku, kde tamní vláda činí razantní opatření, která jsou způsobilá ohrozit soustavu nezávislých a nestranných soudů v zemi, čímž by mohlo dojít i k ohrožení jejich činnosti a možnosti občanů domáhat se u soudů účinné právní ochrany. Ze strany Komise byla s Polskem zahájena jednání, která ovšem zatím nepřinesla žádné výsledky. Polská vláda navíc věc vnímá jako snahu Komise zasahovat do jejích vnitřních záležitostí. Snaha o vzájemný rozhovor a smírné

---

¹¹³ Vivian Redingová „EU a právní stát – co dále?“ (The EU and the Rule of Law – What next?). Dostupné na: < http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-677_cs.htm >.

¹¹⁴ Strategie účinného uplatňování Listiny základních práv Evropskou unií“ ze dne 19. října 2010 (COM(2010) 573 final). Dostupné na: < <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:69vp5zm8CTkJ:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/%3Furi%3DLEGISSUM%253Adh0004+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-b-d> >.

¹¹⁵ Katainen: Právní stát v některých zemích je pro EU výzvou. Dostupné na: < <https://www.euroskop.cz/8953/32439/clanek/katainen-pravni-stat-v-nekterych-zemich-je-pro-eu-vyzvou> >.

vyřešení sporu tak byla neúspěšná a z tohoto důvodu se Komise rozhodla využít postupy, jejichž cílem bude donutit Polsko k upuštění od reforem, které ohrožují hodnoty právního státu.

Konkrétními kroky, které jsou Polsku vytýkány, jsou ze strany Polské vlády činěny od roku 2015 v rámci tzv. soudních reforem.¹¹⁶ Jedná se například o omezení pravomocí Ústavního soudu, o přiznání postavení nejvyššího státního zástupce ministru spravedlnosti, o existenci politických nominací do orgánů soudů, o částečnou ztrátu ústavního soudu posuzovat souladnost právních předpisů s Ústavou a další negativní opatření. K těm v poslední době přibyl i tzv. „náhubkový zákon“, který má značně omezit možnost soudců, jakož i všech zaměstnanců justice, kriticky se vyjadřovat k citlivým věcem a jakkoliv kritizovat kroky polské vlády. To vše je způsobilé narušit právní stát a omezit záruku nezávislých a nestranných soudů v Polsku.

Dne 3. dubna 2019 tak zaslala Komise Polsku výzvu. Po důkladné analýze obdržené odpovědi dospěla Komise k závěru, že tato odpověď dané právní obavy nerozptýlila, a přistoupila tak k dalšímu kroku v řízení a zaslala dne 17. července 2019 odůvodněné stanovisko. Ve své poslední odpovědi se Polsku opět nepodařilo vyvrátit obavy Komise.¹¹⁷ Všechny výše uvedené kroky nevedly ke sjednání nápravy a z tohoto důvodu se Komise rozhodla věc předat k rozhodnutí ESD. Proti Polsku tak již proběhlo několik soudních řízení, ve kterých ESD skutečně poukázal na porušování základních hodnot EU a garance práva na spravedlivý proces. Jedná se zejména o rozhodnutí ve věcech Komise C-619/18. v. Polská republika¹¹⁸, C-192/18 Komise v. Polská republika¹¹⁹ a rozhodnutí ve spojených věcech C-585/18, C-624/18 a C-625/18, AK proti Krajowe Radě Sdownictwa.¹²⁰

Ve spojených věcech AK proti Krajowe Radě Sdownictwa byla ESD podána žádost o zodpovězení předběžné otázky týkající se výkladu článku 2 a čl. 19 odst. 1 druhého pododstavce SEU, čl. 267 třetího pododstavce SFEU a článku 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále

---

¹¹⁶ Writing Between the Lines. The preliminary ruling of the CJEU on the independence of the Disciplinary Chamber of the Polish Supreme Court. Dostupné na: < <http://eulawanalysis.blogspot.com/2019/11/writing-between-lines-preliminary.html> >.

¹¹⁷ Právní stát: Evropská komise předkládá Soudnímu dvoru případ Polska za účelem ochrany soudců před politickou kontrolou. Dostupné na: < https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_19_6033 >.

¹¹⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 24. června 2019, Evropská komise proti Polské republice, C-619/18.

¹¹⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. listopadu 2019, Evropská komise proti Polské republice, C-192/18

¹²⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. listopadu 2019, AK proti proti Krajowe Radě Sdownictwa, spojené věci C-624/18 a C-625/18

jen „Listina“), jakož i čl. 9 odst. 1 směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000. Tato předběžná otázka se týkala probíhajícího sporu mezi A.K., soudcem Nejvyššího správního soudu v Polsku a Národní radou soudnictví, která v souladu s právními předpisy přijatými polskou vládou stanovila povinný předčasný odchod od důchodu pro soudce starší 65 let.¹²¹ Tímto by byl k odchodu do důchodu donucen i A.K., z tohoto důvodu podal žádost o setrvání ve funkci, kterou NRS zamítla. Proti tomu podal pan A.K. odvolání k Nejvyššímu soudu s tvrzením porušení čl.19 SEU a čl. 47 Listiny. Se stejným návrhem se na Nejvyšší soud obrátili i další soudci, kteří byli rovněž donuceni k nedobrovolnému odchodu do předčasného důchodu. Dalším významným rizikem porušení práv A.K. a dalších se ukázala skutečnost, že o jejich návrhu má rozhodovat tzv. kárné kolegium, které ovšem dle nových pravidel podléhá jmenování ze strany prezidenta na návrh KRS bez možnosti vyjádření a volby ze strany soudců. Současně s tím Nejvyšší soud poukázal na riziko, že nový postup pro výběr a volbu kandidátů na pozice soudců kárného kolegia by nastaven tak, aby v něm měla rozhodující slovo právě KRS bez možnosti kontroly ze strany soudních orgánů. Došlo tak k položení otázky ESD, zda výše uvedená opatření nepředstavují porušení unijního práva a zásad právního státu. K tomuto se ESD vyjádřil kladně a konstatoval, že unijní právo brání tomu, aby: *„spory týkající se uplatňování unijního práva mohly spadat do výlučné pravomoci orgánu, který není nezávislým a nestranným soudem ve smyslu prvního z těchto ustanovení. Tak je tomu v případě, kdy objektivní podmínky, za kterých byl dotyčný orgán zřízen, a jeho charakteristiky, jakož i způsob, jakým byli jmenováni jeho členové, mohou vyvolat u jednotlivců legitimní pochybnosti o neovlivnitelnosti tohoto orgánu ve vztahu k vnějším skutečnostem, zejména přímým či nepřímým vlivům zákonodárné a výkonné moci, a o jeho neutralitě ve vztahu ke střetávajícím se zájmům, a mohou tak vést k neexistenci zdání nezávislosti nebo nestrannosti uvedeného orgánu“*¹²². Tímto bylo ze strany ESD jednoznačně konstатовáno, že současný stav v Polsku a reformy soudnictví odporují hodnotám, na kterých je postavena EU a její právní řád.

Pokud bych měl tuto kapitolu shrnout, v nejbližší době bude ze strany EU a zejména Komise prosazován nový trend, jehož předmětem bude ochrana právního státu a všeho, co s tím souvisí. To lze mimo jiné dovést i ze sdělení Komise ze dne 17. července 2019, s názvem Posilování

---

¹²¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. listopadu 2019, AK proti Krajowe Radě Soudnictwa, spojené věci C-624/18 a C-625/18, body 1-2

¹²² Tamtéž, body 167-172.

právního státu v rámci Unie-Akční plán. V něm je zdůrazněno, že Komise i nadále bude usilovat o prosazování práva a právního státu, s přihlédnutím k judikatuře ESD a bude se snažit o takové kroky, které zajistí iniciaci řízení o nesplnění povinností k dodržování právního státu.¹²³ Tímto bude ze strany Komise dohlíženo i na to, zda jsou ve státě poskytovány garance práva na spravedlivý proces v souladu s Listinou a dalšími lidskoprávními prameny.

---

¹²³ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, Nový postup EU pro posílení právního státu /* COM/2014/0158 final */. Dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52014DC0158> >.

5. Závěr

V rámci této práce jsem se snažil poukázat na výklad, zakotvení a zejména na účel práva na spravedlivý proces v rámci práva ES a EU. Právo na spravedlivý proces a jeho dílčí garance, zakotvené v čl. 47 a násl. Listiny patří mezi ta nejvýznamnější základní lidská práva, na jejichž dodržování je třeba bezvýhradně trvat. V dnešních dnech se právo na spravedlivý proces jeví jako jistota, ovšem tomuto stavu předcházelo zdlouhavé období, během kterého bylo právo na spravedlivý proces utvářeno. Prvotní myšlenka na jeho zakotvení do komunitárního práva sahá již k počátkům ES, následně byla přijata celá řada deklarácí a nezávazných dokumentů, které měly připravit půdu pro přijetí Listiny základních práv EU, jejíž součástí by právo na spravedlivý proces bylo. Zásadní roli v tomto procesu sehrály jak orgány ES, tak zejména ESD, který ve své konstantní judikatuře sám vyhledával prameny, ve kterých je právo na spravedlivý proces zakotveno a snažil se apelovat na orgány společenství, aby právu na spravedlivý proces vzhledem k jeho relevanci byla poskytnuta efektivní ochrana ve vlastním lidskoprávním dokumentu. Tímto se stala právě Listina, která se stala součástí primárního unijního práva a důležitým lidskoprávním zdrojem, který přinesl novou úroveň ochrany práva na spravedlivý proces na území EU.

V úvodu do této práce jsem si položil důležitou otázku a to: Jaká je současná podoba a úroveň ochrany práva na spravedlivý proces dle čl. 47 a následujících Evropské Listiny základních práv a jaké jsou tendence jejího vývoje? Po bližším rozebrání problematiky lze na tuto otázku nyní odpovědět.

Právo na spravedlivý proces vyplývá z celé řady pramenů, kterými jsou zejména ústavní tradice společné členským státům, obecné zásady právní, mezinárodní instrumenty, jakož i další zdroje čistě inspirační povahy. Za velmi důležitý pramen je ovšem i konstantní judikatura ESD a ESLP. Byl to právě ESD, který v době absence písemných záruk práva na spravedlivý proces začal vytvářet systém jeho ochrany a to prostřednictvím své judikatury, ve které se snažil poukazovat na různé prameny a apeloval na to, aby sama ES přijala vlastní lidskoprávní dokument, který by povýšil úroveň ochrany práva na spravedlivý proces a tímto naplnil hodnoty a ideje, na kterých byla ES založena. V některých věcech se dokonce ESD odhodlal i k podání vlastního pohledu na výklad práva na spravedlivý proces a jeho účel, který by mělo naplňovat. Inspirací pro ESD byl i judikatura ESLP a Úmluva, zejména v čl. 6 a 13.

Pokud bych měl shrnout, co vše poskytuje záruku právu na spravedlivý proces, výčet by byl rozsáhlý, od právně závazné Listiny, až po nezávazné inspirativní prameny. Dle mého názoru navíc právo na spravedlivý proces čeká i postupný vývoj, který se bude přizpůsobovat společenským poměrům. Ten bude spočívat nejen ve vytváření nového výkladu práva na spravedlivý proces, ale i v hledání jeho nových pramenů a změn těch stávajících. Konkrétním projevem takového vývoje je propojení práva na spravedlivý proces a jeho ochrany s existencí právního státu, což ve svém souhrnu utváří základní hodnoty, na kterých je postavena EU a které by měly být touto supranacionální entitou a jejími členskými státy respektovány. Je pravdou, že právní stát není samozřejmostí a u řady členských států EU existují pochyby o jeho dodržování. EU si ovšem vytvořila efektivní systém pro dohlížení nad ochranou právního státu, který spočívá zejména v činnosti Komise a ESD. Je navíc velmi pravděpodobné, že tento systém se bude i nadále vyvíjet a na právní stát bude kladem stále větší důraz a to nejen za účelem naplňování hodnot EU, ale i za účelem poskytování co nejúčinnější ochrany právu na spravedlivý proces.

Mým cílem v této práci bylo poukázat na to, jak důležité je právo na spravedlivý proces a jeho garance. Závěrem bych chtěl vyslovit přání, aby právo na spravedlivý proces zůstalo i nadále chráněnou hodnotou, která poskytuje efektivní ochranu všem osobám nacházejícím se na území EU a že jeho ochrana zajistí pozitivní vývoj a dodržování právních zřízení ve všech členských státech EU.

Zdroje

Monografie

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: (Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU)*. Praha: Linde, 2001, 217 s.

GRYGAR, Jiří. *Ochrana základních práv v Evropské unii*. Praha: IFEC, 2001. 237 s.

PEERS, Steve, ed. *The EU Charter of Fundamental Rights: a commentary*. Oxford: Hart Publishing, 2014, xlii, 1893 s.

ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 43.

TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a Jiří MALENOVSKÝ. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, c2013, 494 s.

The EU Charter of Fundamental Rights as a binding instrument: five years old and growing. Editor Sybe Alexander de VRIES, editor Ulf BERNITZ, editor Stephen WEATHERILL. Oxford: Hart Publishing, 2015, xl, 372 s. Studies of the Oxford Institute of European and Comparative Law.

The EU Charter of Fundamental Rights: from declaration to binding instrument. Editor Giacomo Di FEDERICO. Dordrecht: Springer, [2011], xix, 320 s. Ius Gentium : comparative perspectives on law and justice, Vol. 8. I

ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012. 284 s.

SYLLOVÁ, Jindřiška a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010. 1299 s. ISBN 9788074003394

PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast pojicejní a justiční spolupráce)*. Praha: Linde, 2007, s. 128.

BARTOŇ, Michal, Martin KOPA a Maxim TOMOSZEK. *Základní práva: příklady a dokumenty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 230 s.

ČAPEK, Jan. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář s judikaturou. I.část- Úmluva*. Praha: Linde, 2010, 887 s.

Internetové zdroje

Nepsané prameny evropského práva: subsidiární právo. Dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=LEGISSUM:114533> >.

Obecné principy komunitárního práva. Dostupné na: < <https://www.epravo.cz/top/clanky/obecnepripriny-komunitarniho-prava-54920.html> >.

Evropský soudní dvůr [on-line] Dostupné z: < https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/cs/ >.

Úřední věstník EU ze dne 14.12.2007, *Vysvětlení k Listině základních práv*, C-303/17. Dostupné na: < [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007X1214\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007X1214(01)&from=EN) >.

Úřední věstník EU, Informace orgánů a institucí Evropské unie, C-303/17, 14.12.2007, dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:303:FULL&from=HU> >.

Úřední věstník Evropské unie, Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie, C 202/1, 7.6.2016. Dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:12016ME/TXT> >.

Two instruments but a difficult relationship? Some upcoming decisions of the CJEU on the ne bis in idem – Michele Simonato, 15. listopadu 2017, Dostupné na < <https://europeanlawblog.eu/2017/11/15/two-instruments-but-a-difficult-relationship-some-upcoming-decisions-of-the-cjeu-on-the-ne-bis-in-idem/> >.

Jednací řád ESD. Dostupné na: < https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/cs/ >.

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, Nový postup EU pro posílení právního státu /* COM/2014/0158 final */. Dostupné na: < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52014DC0158> >.

Vivian Redingová „EU a právní stát – co dále?“ (The EU and the Rule of Law – What next?). Dostupné na: < http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-677_cs.htm >.

Strategie účinného uplatňování Listiny základních práv Evropskou unií“ ze dne 19. října 2010 (COM(2010) 573 final). Dostupné na: < <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:69vp5zm8CTkJ:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/%3Furi%3DLEGISSUM%253Adh0004+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-b-d> >.

Writing Between the Lines. The preliminary ruling of the CJEU on the independence of the Disciplinary Chamber of the Polish Supreme Court. Dostupné na: < <http://eulawanalysis.blogspot.com/2019/11/writing-between-lines-preliminary.html> >.

Katainen: Právní stát v některých zemích je pro EU výzvou <https://www.euroskop.cz/8953/32439/clanek/katainen-pravni-stat-v-nekterych-zemich-je-pro-eu-vyzvou>

Katainen: Právní stát v některých zemích je pro EU výzvou. Dostupné na: < <https://www.euroskop.cz/8953/32439/clanek/katainen-pravni-stat-v-nekterych-zemich-je-pro-eu-vyzvou> >.

Právní stát: Evropská komise předkládá Soudnímu dvoru případ Polska za účelem ochrany soudců před politickou kontrolou. Dostupné na: < https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_19_6033 >.

Odborné články

ŠTURMA, Pavel. Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva. Bulletin advokacie, 2004, č. 7 - 8, s 25.

Judikatura SDEU

Rozsudek ESD ze dne 12. prosince 1969, Erich Stauder v City of Ulm – Sozialamt, C 29/69

Rozsudek ESD ze dne 18. června 1991, ERT, C-260/89

Rozsudek ESD ze dne 8. dubna 1992, Komise v. Německo, C-62/90

Rozsudek ESD ze dne 15. května 1986, Marguerite Johnston v. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary, C-222/84. s. 01651.

Rozsudek ESD ze dne 15. října 1987, Union nationale des entraîneurs et cadres techniques professionnels du football (Unectef) v Georges Heylens and others, C-222/86

Rozsudek ESD ze dne 17. prosince 1970, Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, C-11/70

Rozsudek ESD z 5. března 1980, Josette Pecastaing v Belgian State, C-98/79

Rozsudek ESD ze dne 14. května 1974, C-4/73, J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung v Commission of the European Communities, C-4/73

Rozsudek ESD ze dne 28. října 1975, Roland Rutili v Ministre de l'intérieur, C-222/84

Rozsudek ESD ze dne 17. prosince 1998, Baustahlgewebe GmbH v Commission, C-185/95 P

Rozsudek ESD ze dne 5. května 1966, Max Gutmann v Commission of the EAEC, Joined cases 18 and 35-65.

Rozhodnutí Tribunálu ze dne 20. dubna 1999, LVM v Commission, T-305/94

Rozsudek ESD ze dne 12. prosince 1969, Erich Stauder v City of Ulm – Sozialamt, C 29/69

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. června 2018, Kolev a další, C-612/15,

Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. listopadu 2012, Europese Gemeenschap v. Otis NV a další, C-199/11

Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. června 2016, Toma, C-205/15

Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. července 2018, Řízení o předmězné otázce PPU, C-216/18

Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. března 2018, spojených věcech Di Puma a Zecca, C-596/16 a C-597/16

Rozsudek ESD ze dne 25. července 2002, Unión de Pequeños Agricultores v. Rada, C-50/00 P, s. I-06677, body 38 a 39

Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. září 2008, Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise , body 281-284

Rozsudek Soudního dvora ze dne 24. června 2019, Evropská komise proti Polské republice, C-619/18

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. listopadu 2019, Evropská komise proti Polské republice, C-192/18

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. listopadu 2019, AK proti proti Krajowe Radę Sdownictwa, spojené věci C-624/18 a C-625/18

Judikatura ESLP

Rozsudek ESLP ze dne 21. února 1975, Golder v. Spojené království, C 4451/70

Rozsudek ESLP ze dne 22.11.2012, Tseber proti České republice, stížnost č. 46203/08, body 58-65

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, 8. června 2006, V. M. proti Bulharsku

Právní předpisy

Listina základních práv EU, Úřední věstník 2007/C 303/01

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Evropská úmluva o lidských právech)

Směrnice Rady EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky

Declaration of Fundamental Rights and Freedoms, Official Journal, C 120, 1989.

Římská smlouva - Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství ze dne dne 25. března 1957

Smlouva o EU (Maachstrichtská smlouva)

Mezinárodní smlouva o občanských a politických právech, ze dne 19. prosince 1966, 999 UNTS 171

Abstrakt/ Summary

Tato práce se zabývá analýzou práva na spravedlivý proces dle čl. 47 Evropské listiny základních práv a svobod nejprve v rámci práva Evropských společenství a posléze v současném právu Evropské unie. Cílem této práce je zodpovědět na otázku, jaká je současná podoba a úroveň ochrany práva na spravedlivý proces, jak a kým je tato ochrana poskytována a jaké jsou tendence jeho budoucího vývoje. Práce se skládá celkem ze čtyř kapitol. V první kapitole je uveden obecný úvod pro problematiku práva na spravedlivý proces a obecné historické souvislosti. Druhá kapitola se zabývá vývojem a výkladem práva na spravedlivý proces v období před přijetím Lisabonské smlouvy s cílem uvést jeho prameny. Současně se v této kapitole nachází odkaz na judikaturu ESD a jeho přínos k utváření práva na spravedlivý proces. Následně je v práci rozebráno období po přijetí Lisabonské smlouvy a Listiny základních práv EU s důrazem na uvedení právní úpravy a na konstantní judikaturu ESD. V poslední kapitole se nachází pojednání o propojení práva na spravedlivý proces s hodnotami právního státu.

This diploma thesis analyzes the right to a fair trial pursuant to Article 47 of the European Charter of Fundamental Rights and Freedoms within the framework of the rights of the European Societies and later in the current law of the European Union. Attention is focused to answer the question, what is current form and level of protection of the right to a fair trial, how and by whom the protection is provided and what are the trends of development of this right. In the first chapter, the issue of fair trial rights and the general historical context is a preliminary issue. The second chapter deals with the development and interpretation of the right to a fair trial in the period prior to the adoption of the Lisbon Treaties with possible sources. At the same time, there is a reference to the ECJ's judgment on this issue and its advantage in shaping the right to a fair trial. Subsequently, the work analyzes the period after the adoption of the Lisbon Treaty and the EU Charter of Fundamental Rights with an emphasis on the introduction of legislation and the constant case law of the ECJ. In the last chapter there is a discussion of linking the right to a fair trial with the values of the rule of law.

